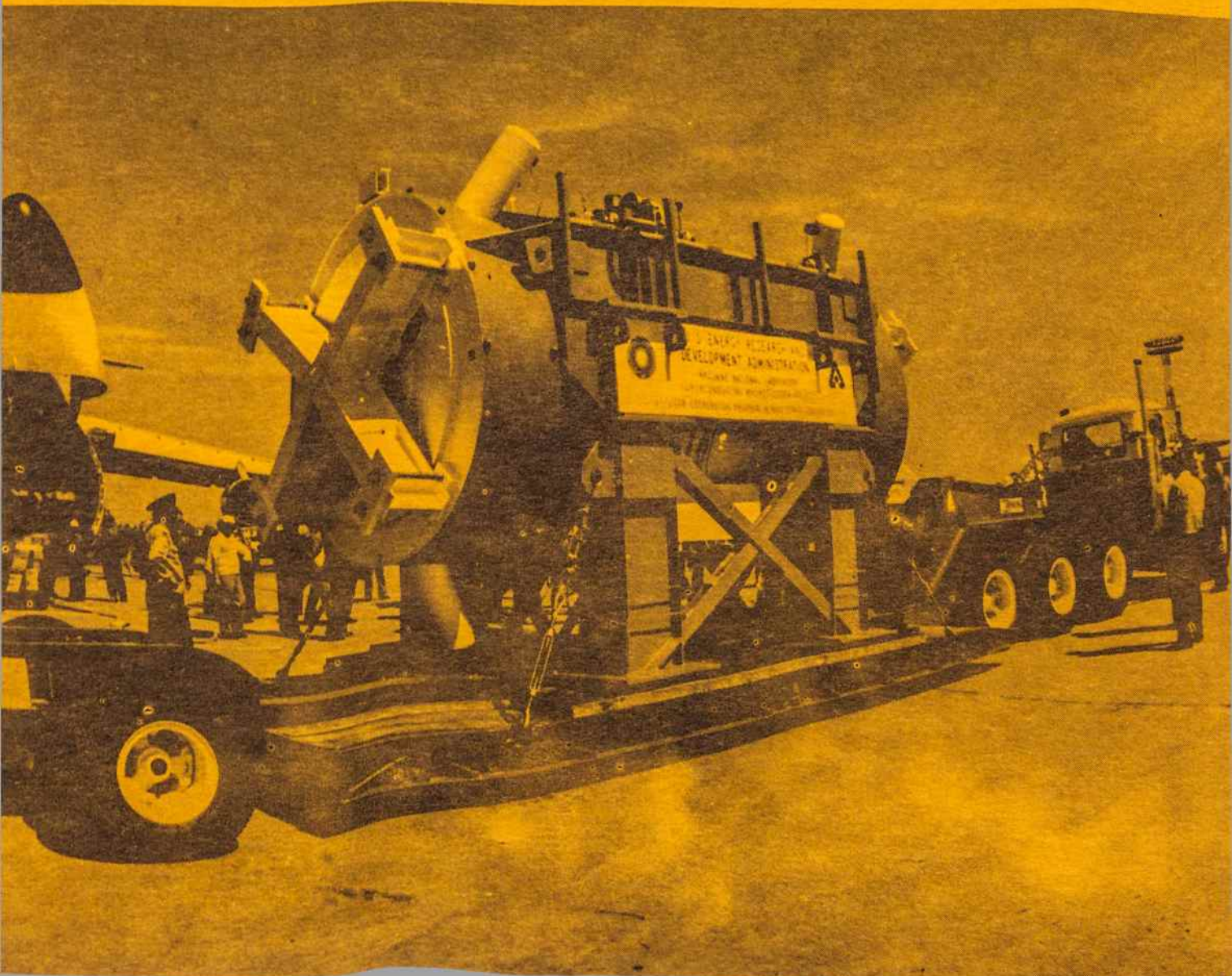

TECHNİKOS ŽODIS

1981 - no.3

TECHNIKOS ŽODIS

PLIAS IR ALIAS ORGANAS

Isteigtas 1951 metais,
Leidžia Amerikos Lietuvių Inžinierių ir Architektų 5-gos Chicagos Skyriaus Technikinės Spaudos Sekcija. Išeina kas trys mėnesiai.

Prenumerata \$6.00 U.S. metams.
Studentams \$2.00 U.S. metams.

THE ENGINEERING WORD

Established 1951.
Published by American Lithuanian Engineers and Architects Association, Inc. Chicago Chapter Technical Press Section. Published tri-monthly.

Yearly subscription—\$6.00 U.S.

	TURINYS		CONTENTS
Spaudos sekcijos vadovas A. Pargauskas	Kvieslys į PLIAS-ALIAS suvažiavimą	Bronė Kovienė	Invitation to the ALEA Convention
Vyr. redaktorius V. Jautokas 5859 So. Whipple St. Chicago, IL 60629 Tel. (312) 778-0699	Vilniaus getas 1943 m. Majai	Bronius Galinis Bronė Kovienė	Ghetto in Vilnius 1943 The Mayas
Vyr. red. pavaduotojas G.J. Lazauskas 208 W. Natoma Ave. Addison, IL 60101 Tel. (312) 543-8198	Žmogus-pirmoji mašina Betonas	Povilas Gaučys Vaclovas Senuta	The Human Body-First Mechanical Machine Reinforced Concrete
Syrių redaktoriai Dr. J.A. Bilėnas Arch. A. Kerelis V. Peseckas V. Petraitis R. Vaitys	Derybos su Sovietais Magnetas	Kostas Burba Kostas Burba	Negotiations with the So- viets Superconductive Magnet
Redakcijos nariai K. Burba A. Didžiulis J. Rimkevičius J. Slabokas	Kazys Sėkmakas Civilinė apsauga Sovietų Sąjungoje	K.B. Vytautas Petraitis	Kazys Sėkmakas Champion of 307 patents Civil Defense in Soviet Union
Bendradarbiai Arch. Ed. Arbas Dr. S. Bačkaitis J.V. Danys Dr. P.A. Mažeika	Technikinė apžvalga Iš mūsų veiklos	Vytautas Petraitis Petras Kiršinas Kostas Burba	Technical Review Of our Activities
EKSPEDICIJA M. Javas	Sanaigės Mūsų mirusieji	Vytautas Peseckas	Snow Flakes Our deceased
Administracija Antanas Brazdžiūnas 7980 W. 127 St. Palos Park, IL 60464 Tel. (312) 448-4652	„Plieno“ Korporacijai 50 metų	Grožvydas Lazauskas	„Plienas“ Fraternity 50th Jubilee

Šį numerį redagavo Kostas Burba

Spaudė M. Morkūno spaustuve
3001 West 59th Street
Chicago, IL 60629

Kalbą taisė Grožvydas Lazauskas Techniniai paruošė Alfonsas Pargauskas ir Kostas Burba

TECHNIKOS ŽODIS **THE ENGINEERING WORD**

XXXI METAI

1981 LIEPA - RUGSĖJIS

NR. 3(173)

KVIESLYS Į PLIAS - ALIAS SUVAŽIAVIMĄ

Š.m. lapkričio 26-28 dienomis Sąjungos Centro valdyba ruošia PLIAS-ALIAS SUVAŽIAVIMĄ, kuris įvyks Čikagoje, Jaunimo centro patalpose.

Tuo pačiu metu vyks IV-tasis Mokslo ir Kūrybos simpoziumas ir PLIAS-ALIAS paroda, vaizduojanti lietuvių architekto, technologo ir mokslininko atsiectus darbus laisvajame pasaulyje. Paroda apima visus laisvojo pasaulio technologus, priklausančius ar nepriklausančius PLIAS-ALIAS Sąjungai. Parodos eksponatus prašome nedelsiant siųsti šiuo adresu: Facilities Design, Ltd., 9525 S. 79th Ave., Hickory Hills, IL 60457.

ALIAS Čikagos skyriaus vardu kviečiu visų Sąjungos skyrių kolegas suvažiuoti į Čikagą šiam dideliame, turiningame ir įdomiame savaitgaliui. Suvažiavimo metu bus sprendžiami mūsų organizaciniai reikalai, be to, yra paskirta nemažai laiko pabūvojimui kartu ir atnaujinimui mūsų glaudžių ryšių.

Suvažiavimo dienotvarkė yra taip suderinta, kad tuo pačiu metu galėtumėm dalyvauti ir mūsų lietuvių išeivijos stipriausių pajėgų IV-tame Mokslo ir Kūrybos Simpoziume.

Suvažiavimo pasisekimas, parodos turtingumas ir PLIAS-ALIAS stiprybė yra kiekvieno iš mūsų rankose.

Iki pasimatymo Čikagoje —
Čikagos skyrius Jūsų laukia!

Arch. Bronė Koviėnė,
Čikagos skyriaus pirmininkė

VILNIAUS GETAS 1943 METAIS

PRISIMINIMAI IŠ VILNIAUS NACIŲ LAIKAIS

BRONIUS V. GALINIS

Parašyti to laikotarpio prisiminimus yra įdomu ir svarbu, nors jie teliestų ir tik vieno asmens akiratį. Tačiau sudėjus daugelio užrašus, vaizdas jau žymiai papilnėja. Mėginsiu glaustai papasakoti kai kuriuos prisiminimus ir patyrimus Vilniuje nacių okupacijos metais, ypač kiek tai lietė mano santykius su Vilniaus žydais ir jų pergyventa tragedija.

Surašyti tokius prisiminimus yra sunkumų, nes praėjo jau ilgas laikas ir, svarbiausia, užsienyje gyvenant, sunku sugaudyti reikiamus šaltinius ir dokumentus, kurie su gyvenimo tėkme vis daugiau blanksta ar visai dingsta.

ŽYDAI VILNIUJE IR LIETUVOJE

Istoriniai dokumentai liudija žydus turėjus namų Vilniuje jau 1320 m. Galima prileisti, kad į Vilnių jų būta atklydę ir anksčiau. Kas liečia žydų teisinę apsaugą Lietuvoje, tai Vytautas Didysis 1388 m. birželio 24 d. Trakų žydams raštu suteikė pirmąsias privilegijas. Po to sekė panašių privilegijų suteikimas Brastos ir Gardino žydams. Tai parodo, kad jų skaičius Lietuvoje buvo jau išaugęs ir privalėjo tikslesnio jų teisių apsaugojimo. Karalius Žygimantas Senasis davė naujas privilegijas žydams 1514 m., ir jos visos jau buvo įtrauktos 1529 m. į Lietuvos Statutą.

Nuo XVII amžiaus žydai Lietuvoje stengėsi miestuose apsigyventi atskiruose kvartaluose, vadinamuose getais (ghetto). Lietuvos getai nebuvo visiškai uždari ir atsirado ne dėl to, kad šalies valdžia žydus būtų vertusi taip apsigyventi, bet daugiausia tai buvo pačių žydų bendruomenių (kahalų) noras laikytis atskirai glaudžiau tarpusavyje, tuo būdu daugiau išsaugoti tautinius žydų papročius, tikybą ir kalbą.

*Dipl. inž. Bronius V. Galinis,
STATYBOS B-vės Direktorius Vilniuje, 1943 m.*

Amžių bėgyje Lietuvos sostinės, Vilniaus miesto, žydų gyventojų skaičius buvo:

1550 m. - 3 000	1850 m. - 23 091
1600 m. - 7 000	1900 m. - 63 250
1650 m. - 12 000	* 1914 m. - 73 420
1700 m. - 13 000	1916 m. - 61 265
1750 m. - 11 000	1941 m. - 70 000
1800 m. - 10 700	

1710 m. 3800 žydų mirė nuo maro. 1850 m. žydai sudarė 41.4% bendro miesto gyventojų skaičiaus.

Vilniaus žydų indėlis į bendrą žydų tautos kultūrą yra labai didelis ir tiek išskirtinis, kad jau nuo senų laikų visame pasaulyje Vilnių žydai vadindavo „Lietuvos Jeruzalė“. Tokio pavadinimo panaudojimas užtinkamas jau nuo 1650 m., kad Vilniuje jau buvo žydų tikybinių mokslų institutas su 40 rabinų- mokslininkų, kurie plačiai garsėjo visame žydiškame pasaulyje Talmudo aiškinimais ir kitais teologiniais raštais. Tai ir suteikė Vilniui „Lietuvos Jeruzalės“ aureolę, kuri išliko ligi mūsų laikų.

Nepriklausomos Lietuvos teritorijoje pagal 1938 m. statistiką žydų buvo 168 000. Sekančiais metais prie Lietuvos Respublikos grįžus Vilniui su aplinkine sritimi, prisidėjo 82 000 žydų, iš kurių

apie 20 000 buvo bėgliai iš Lenkijos, kai Lenkijos teritoriją užėmė ir pasidalijo Vokietija ir Sovietų Sąjunga.

1941 m. vasarą, vokiečiams okupavus Lietuvą, bendras žydų skaičius siekė 250 000. Į Rusiją spėjo išbėgti tik nedidelės žydų grupės, daugiausia žymesni sovietinės valdžios ir partijos pareigūnai. Tad kaip Lenkijos, taip ir Pabaltijo valstybių žydai visa savo mase iš karto pateko gestapo žinion ir priklausomybėn. Jų naikinimas buvo vykdomas kasmet spartyn ir žiauryn. Šio genocidinio košmaro pasėkoje, Antrajam pasauliniam karui pasibaigus, žydų Lietuvoje bepaliko tik 25 000, tai yra vos apie 10%. Toks Lietuvoje gyvenusių žydų skaičius pateikiamas 1959 m. statistikoje. Tik neaišku, koks skaičius čia buvo senųjų Lietuvos gyventojų žydų ir kiek prisidėjo ateivių iš kitų sovietinių respublikų.

Paskutinis dešimtmetis rodė, kad žydų tautybės gyventojų skaičius nedidėjo. Nežiūrint natūralaus gyventojų prieauglio, žydų skaičius Lietuvoje sumažėjo ligi 24 000, pagal 1970 m. surašymą.

LIETUVIAI NACIŲ REPLĖSE

Vokiečių-rusų karui kilus, 1941 m. birželio mėnesio staigus lietuvių sukilimas prieš rusiškų okupantus labai palengvino vokiečių armijai skubiai žygiuoti pirmyn ne tik per Lietuvos teritoriją, bet ir veržtis gilyn į Rusijos žemes. Visur ten, kur gyventojai negalėjo ar nesistengė sukilti, vokiečių armijos įstrigo arba žygiavo žymiai lėčiau ir su didėjančiais nuostoliais.

Sukilimo paskelbtoji laikinoji Lietuvos vyriausybė skubiai tvėrėsi priemonių įtvirtinti Lietuvos suverenumui, palaikyti tvarkai ir gelbėti chaoso padėtyje atsidūrusį šalies ūkį. Nuo pat pirmųjų dienų nebuvo abejonės, kad tie lietuvių nepriklausomybiniai ir tautiniai siekimai visiškai nesiderina su Trečiojo Reicho tikslais ir užgaidom. Laikinoji vyriausybė nieko negalėjo laisvai ir normaliai dirbti, rudmarškinių daliniai ir gestapas tuojau kišosi į kiekvieną jos veiksmą. Netrukus ji buvo priversta pasitraukti, nes jos vietą užėmė iš Berlyno atsiųsta okupacinė nacių vyriausybė, vad. Zivilverwaltung'as, su nacių partijos pareigūnų, Rusijos vokiečiu Adrianu von Rentel'nu priešakyje, kaip generalkomisaru Lietuvos „sričiai“. Pati Lietuva, kartu su Latvija, Estija ir Baltarusija (Gudija), įėjo į didelę nacių formuojamą koloniją

rytuose, vardu „Ostland“, kurio reichskomisaro titulu buvo paskirtas lietuviams lig tol mažai girdėtas šiaurinės Vokietijos aukštesnis nacių administracijos pareigūnas Hinrich'as Lohsė.

Nuo tų „antžmogių“ veiksmų ir malonės priklausė Baltijos tautų likimas, kasdieninis gyvenimas ir gyvybė. Nebuvo labai slepiama, kad šios teritorijos numatytos paversti didžiosios nacių imperijos žemėmis ir bus apgyvendintos karą laimėjusiais vokiečiais. Dalis vietiniu gyventojų gal bus palikta, jeigu jie bus ištikimi Vokietijai ir sutiks greit suvokietėti, o kiti bus iškeldinti toliau į rytus, o žydai turės būti visiškai sunaikinti, pirmiau už kitus.

Pagal tą planą viskas ir buvo tuojau pradėta palaipsniui vykdyti. Dvarai, stambūs žemės ūkiai, dingusių ar Sibiran ištremtųjų ūkiai buvo perimti tiesioginėn vokiškų bendrovių žinion. Taip pat visos ūkinės įmonės, stambesnės prekybos ir pramonės šakos perėjo vokiečių priežiūron ir kontrolėn. Tam tikslui buvo paskirti įmonių „patikėtiniai“ - Treuhänderiai.

Pirmiausia tokius „patikėtinius“ gavo stambiausios įmonės, kaip Pieno centras, Lietūkis, Linas, Maistas ir panašios. Statybinės bendrovės ir jų veikla, su kuriomis yra surišti šie mano prisiminimai, buvo laikomos mažiau pelningom (kadangi jos prekių savo sandėliuose neturėjo, tai nebuvo galima jų apiplėšti), bet jos buvo labai reikalingos karo ir bendruomeninių statybų darbo atlikimui. Tad ir jos tuojau pateko nacių okupacinės valdžios kontrolėn.

STATYBOS bendrovei okupacijos pradžioje patikėtiniu buvo paskirtas vokietis Ratneris, bet vėliau, 1943 m. rudenį, jis buvo išsiųstas į Ukrainos frontą. Mūsų bendrovė, laimei, buvo tartum pamišta ir liko be vokiečio viršininko. Tačiau eilė vokiečių įstaigų mūsų nepamiršo ir dažnai iš bendrovės reikalabo, net įsakydavo atlikti joms vienokias ar kitokias statybas.

STATYBOS bendrovė savo centrą turėjo Kaune, o skyriai buvo Kaune, Vilniuje, Šiauliuose ir Panevėžyje. Vilniuje viena iš karinių vokiškų įstaigų, kuri labai kišosi į bendrovės darbus ir reikalavo patarnavimų, buvo vad. Rustungskommando (ginklavimo dalinys). Jos viršininku Vilniuje buvo kapitonas Klueppel'is, savo metu prieš antrąjį pasaulinį karą pasikeitimo principu atlikęs stažavimą Lietuvos penktame pėstininkų pulke, anuomet dar tik leitenanto laipsniu. Tuomet jis buvo pramokęs pakenčiamai lietuviškai, bet dabar okupacijos sąlygomis slėpė savo mokėjimą. Tik

vieno priėmimo metu, kiek daugiau išgėręs, staiga užsimiršęs, prašneko lietuviškai. Tad jei kas anksčiau galvodavo, jog šis vokiečių pareigūnas tesuprato tik vokiškai, tai išsitarus ką nors nediskretiško ar nepalankaus okupanto adresu, nukentėdavo ar patekdavo nemalonėn.

Kita vokiečių įstaiga, nepalikusi mūsų ramybės, buvo Kultūros ministerija iš Berlyno. Vienas iš jos daugelio tikslų Lietuvoje buvo išplėsti kino teatrų, taigi daugiau jų pastatyti, idant būtų sąlygos ko daugiau rodyti vokiškų filmų, kino apžvalgų ar panašiu būdu stiprinti nacizmo propaganą užimtuose kraštuose, skleisti „naujosios Europos“ legendą, skiepyti pavergtoms tautoms Trečiojo Reicho filosofiją.

Trečia vokiečių karinė įstaiga, kuri ypač suaktyvėjo frontui vėl pradėjus artėti prie Baltijos kraštų, vadinosi Organisation Todt. Jos vadovybė turėjo ypatingas teises skirstyti statybinių medžiagų kontingentus, tuo būdu galėjo tiesiogiai kontroliuoti mūsų veiklą ir daryti spaudimą į bet kurių STATYBOS bendrovės prisiimtų statybų atlikimą. Pavyzdžiui, vienam naujai statomam stalių dirbtuvių pastatui mūsų bendrovė norėjo gauti leidimą apipiauti miško medžiagą stogo konstrukcijai. Leidimą davė pačiai medžiagai, bet su labai nepatogia sąlyga, kad medis bus naudojamas tik apvalus, t.y. nenaudojant lentpiūvės patarnavimo.

Kaip žinoma, Vokietija, pradėdama karą su Sovietų Sąjunga, turėjo paruošti dideles armijas, ir jų aprūpinimui savo darbo jėgos jau nebepakako. Todėl užėmę Lietuvą ir kitus kraštus, vokiečiai pradėjo vis žiaurėjančiais būdais reikalauti darbininkų ir išvežti juos į Vokietiją pramonės darbams (dažniausiai pavojingiausiose vietose, kur vyko bombardavimai, arba sunkiausiems ir blogiausiems darbams už menką atlyginimą).

Iš mūsų žmonių beveik niekas nesistengė ir nenorėjo „savanoriškai“ vykti į Vokietiją. Legalus išsisukimo būdas nuo to buvo gauti atitinkamus pažymėjimus, vadinamus UK (Unabkömmlichkeitsbescheinigung), atpalaiduojančius nuo darbo prievolės Vokietijoje. Tokie pažymėjimai buvo išduodami dispozicijai tik tokių įmonių, kurios vienokiu ar kitokiu būdu buvo reikalingos ir laikomos svarbios karo vedimo paslaugai čia pat Lietuvoje. STATYBOS firmoje dirbantieji turėjo teisę gauti UK pažymėjimus. Todėl mums darbo jėgos ir kandidatų netrūko, pasisiūlančių buvo daugiau, negu galėjom jų reikalingumą pateisinti. Daug kas nenorėjo patekti Arbeitsamtų (darbinin-

kų reikalus tvarkančių vokiškų įstaigų) žinion, nes jos neturinčius UK pažymėjimų stengdavosi tuojau pat išdeportuoti darbams į Vokietiją.

STATYBOS firmos Vilniaus skyriuje UK kortelės jau turėjo 680 dirbančiųjų, ir tas skaičius augo taip sparčiai, kad 1944 m. pradžioje UK kortelėmis naudojosi ir nuo deportacijos Vokietijon dengėsi jau 1025 asmenys. Tas galėjo būti pateisinta dirbančiųjų miške skaičiaus padidėjimu. Ten jie ruošė medžiagą vykdomom ar vykdysimom statybom, ko anksčiau nereikėdavo daryti, nes tokią medžiagą parūpindavo specialios statybinių medžiagų paruošimo įmonės. Dabar mums patiems tai reikėjo atlikti, kaip lygiai labai stigo ir kvalifikuotų amatininkų - meistrų, kurie buvo būtina reikalingi pagrindiniams statybos darbams įvykdyti.

ŽYDAI GEŠTAPO REPLĖSE

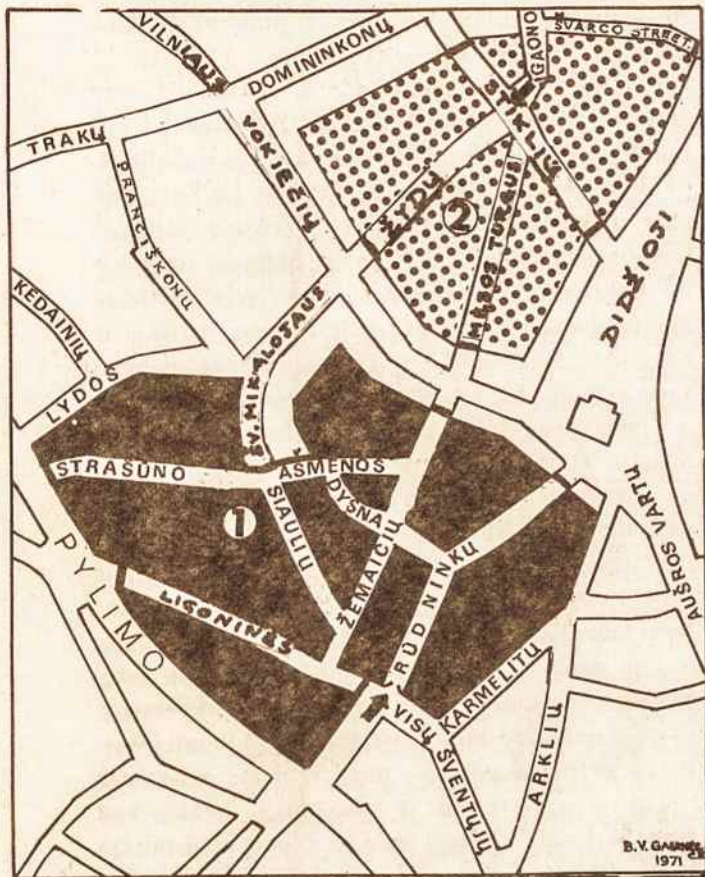
Naciai savo politinėje programoje įrašė dogmą: išnaikinti žydus, todėl visuose užimtuose kraštuose žydai buvo išimami iš tų kraštų priklausomybės ir pavedami išimtinai geštapo žinion. Po dviejų mėnesių nuo karo pradžios Vilniuje buvo paruošti du getai miesto centre į kuriuos buvo suvaryta 50 000 žydų.

Žydų gatvė Vilniuje

Pirmasis getas prasidėjo Arklių gatve, Mikalojaus gatve, Ašmenos gatve per namus skersai kvartalą iki Arklių gatvės, iš čia buvo išimti frontiniai namai pagal Vokiečių gatvę. Įėjimas buvo įrengtas iš Rūdinkų gatvės. Į šį getą buvo patalpinta 30 000 asmenų.

VILNIAUS GETAS 1943 metais

1-pirmasis ir 2-antrasis getas

Dabartinis senamiesčio planas šiek tiek pasikeitė ir beveik visų gatvių pavadinimai yra pakeisti.

Antrasis getas prasidėjo Vokiečių gatve, ėjo Didžiąja gatve iki Švarco gatvės, toliau Gaono gatve, Dominikonų ir suko Vokiečių gatvės link. Pagal Didžiąją, Dominikonų ir Vokiečių gatves buvo išskirti frontiniai namai. Įėjimas buvo įrengtas iš Gaono gatvės. Čia buvo suvaryta 20 000 žydų.

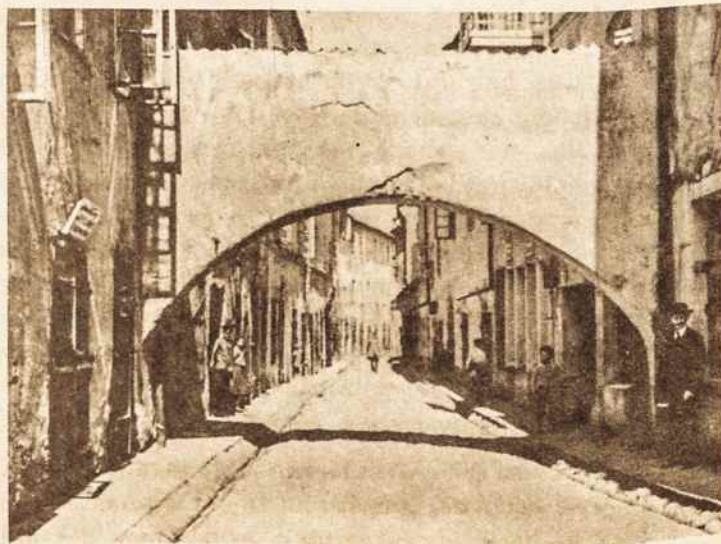
Dar dvi stovyklos talpino papildomai kelis tūkstančius žydų. Viena buvo prie Kailio fabriko, Vivulskio gatvėje (Prie sovietų fabriko vardas pakeistas į VITO). Kita stovykla buvo Subačiaus gatvėje, josios darbingieji žydai aptarnavo H.P.K. automobilių parką.

Žydai, kurie pakliuvo į Lukiškių kalėjimą, buvo likviduoti Panerių eksterminacijos vietovėje, maždaug 7 mylios nuo miesto centro. Paneriuose STATYBOS bendrovė statė požeminius benzino tankus. Buvo iškasta daug duobių tų tankų instaliavimui. Tokiame stovyje darbovietė buvo užimta vokiečių armijos ir perduota geštapo žinion. Geštapas čia per visą okupacijos laiką sunaikino apie 80 000 žmonių. Čia buvo naikinami: lietuviai, lenkai, rusų belaisviai ir žydai, kurie sudarė, kaip spėjama, apie 55% bendro žuvusiųjų skaičiaus.

SUSITARIMAS SU „JUDENRATO“ ATSTOVAIS

1943 m. pavasarį man buvo pranešta, kad su manimi nori gauti pasimatymą Vilniaus geto Judenratas (geštapo leista geto vidaus tvarkai palaikyti pačių žydų sudaryta atstovybė - taryba). Man buvo perduotas pageidavimas, kad toks pasimatymas vyktų kiek galint mažiau demonstratyviai ir kad neatkreiptų dėmesio žmonių, kurie yra ar galėtų būti nepalankiai nusistatę prieš žydus. Nors žydai delegacijos siuntimą sutarė su gestapo ir geto vadovybės žinia, tačiau jų diskretiškumas buvo suprantamas ir teisingas.

Mūsų bendrovės centrinė būstinė buvo Vilniaus gatvėje, o tos gatvės tęsinyje buvo Vokiečių gatvė ir geto ribos, pėsčiam einant 10 minučių atstume.

Stiklių gatvė Vilniuje

Judenrato delegaciją priimti mano darbo kabinete buvo nelabai patogu, nes atstovams būtų tekę eiti per raštinę, kur sėdėjo eilė tarnautojų ir kur visuomet būdavo atvykusių klientų bei šiaip interesantų. Beje, reikėjo saugotis ir galimų kabinetu įrengtų telefonų. Be to, nebuvo aišku, kiek žmonių sudarys geto delegaciją. Tiems visiems nepatogumams išvengti, pasirinkau vieną atskaitomybės skyriaus (buhalterijos) kambarį, kuris turėjo visai atskirą įėjimą.

Pasitarimą buvo sutarta pradėti 4 val. po pietų, kada įstaigoje darbai jau baigiami. Tų visų smulkmenų patvarkymus atliko ponia Tvirbutienė, mūsų įstaigojeėjusi vertėjos pareigas ir vedusi visus pasikalbėjimus telefonu su vokiečių įstaigomis. Ji buvo rimta ir patikima moteris, Vilniuje gyveno viena, jos kalbų mokėjimas tarnyboje buvo itin naudingas mūsų bendrovės reikalams tokioje vietoje, kaip Vilnius, kuris tuo metu tikrai buvo virtęs lyg ir tarptautiniu miestu.

Pagaliau atėjo sutarta valanda. Geto Judenrato delegaciją sudarė tik du asmenys - advokatai Buršteinas ir Rabinovičius. Juos lydėjo jaunas gestapo kareivis sargybinis, gal kokių 20 metų vaikinai. Įėjęs jis prisėdo ant suolo prie durų, atrodė nesidomįs vėlesniais pasikalbėjimais ir greičiausiai nė lietuviškai nesuprantantis.

Geto atstovus pakviečiau prie stalo ir pasisveikinau su kiekvienu rankos paspaudimu, kaip buvo įprasta Lietuvoje. Buršteinas tuojau pasisakė esąs neseniai perkeltas Vilniun iš Kauno geto, o Rabinovičius pareiškė gimęs ir augęs Vilniuje. Abu patvirtino esą įgalioti su manimi kalbėti ir tartis Vilniaus geto žydų reikalais.

Pakviečiau atsisėsti. Jau su pirmaisiais žodžiais Judenrato apdairumas man padarė gerą įspūdį: abu delegatai puikiai naudojo lietuvių kalbą, tuo pačiu parodydami respektą lietuviškai administracijai Vilniuje, kuriame mirgėjo visokių kalbų ir kultūrų mišinys - mieste, kuris dabar buvo vokiečių okupuotas, prieš porą metų sovietų pasigrobtas, o dar anksčiau lenkų valdytas ir grubiai lenkintas. Tų skirtingų laikotarpių pynėje nepriklausomos Lietuvos vyriausybė savarankiškai Vilnių buvo valdžiusi ir tvarkiusi ne ką ilgiau kaip vieną pusmetį.

Abu advokatai buvo vidutinio ūgio, vienas apie 45, kitas gal per 50 metų amžiaus, gana tvarkingai apsivilkę, tik Dovydo žvaigždės ant kostiumų rodė rūpesčiais ir pavojais išvagotą žydų likimą. Nedelsdamas pakviečiau pasisakyti judvie-

jų atvykimo intencijas. Abu prabilo beveik vienu kartu, vienas kitą perkirsdami ir papildydami:

— Gelbėkite mus nuo mirties. Mes, žydai, gete dabar pradėjom mirti badu... Ilgiau nebegalime laukti...

Po pirmųjų emocinių sakinių, advokatas Buršteinas toliau dėstė ramiau ir nuosekliau. Kiek šiandien prisimenu, maždaug taip: ...

Kai 1941 m. rugsėjo 6 d. vokiečiai išleido įsakymą suvaryti mus į getą, tai davė tik 15 minučių laiko pasiruošti ir pasiimti, kas reikalinga. O su savimi pasiimti buvo leidžiama tik tiek, kiek pats gali pakelti ir pasinešti. Tokioje panikoje buvo griebiamas kas po ranka pakliuvo, nespėjus nė pagalvoti, kas svarbiau. Lyg tyčia pasitakė karšta diena. Suprakaitavę ir pavargę fiziškai ir nerviškai silpnesnieji žydai nebepajėgė panešti savo ryšulių. Juos turėjo palikti bet kur pakelėje, ir daugiausia paliko sunkesnius ryšulius su maistu. Todėl jau nuo pat pradžios geto gyventojai atsidūrę be maisto atsargų, nors tam tikra dalis buvo atsigabenusi drabužių net su pertekliumi, arba ir šiaip vertingų dalykų, bet su kuriais skilvio negalima pamaitinti. Praėjusius metus dar šiaip taip išlaikėm, nes daugelis dirbo už geto ribų ir taip daugiau ar mažiau gelbėjo esančius gete. Bet šiemet padėtis darosi kasdien labiau katastrofiška. Papildomo maisto nebegalime sukombinuoti, gi gete išduodamas neva maistas buvo dar labiau sumažintas ir iš viso toks mažas, kad žmonės baigia nustoti jėgų, o silpnesnieji miršta badu. Įmonėse mes irgi nebegalim rasti darbo. Įvedus UK korteles, daugumas stambesnių įmonių nebeprašo žydų darbo jėgos. Dabar jos pakankamai gauna darbininkų iš krikščionių tarpo. Todėl mes, geto gyventojai, dabar esame palikti savo likimui ir mes nykstam. Tai mes čia ir esam viso geto vardu atsiųsti prašyti jūsų, lietuvių, pagalbos. Ir, žinoma, Jūsų asmeniškai...

Reikalas buvo toks nuogai aiškus ir man nebuvo jokios abejonės, bet vis dėlto turėjau paklausti atstovus konkrečiau:

— Jūsų nuomone, kuo ir kaip galėčiau pagelbėti tokiame neabejotiname varge?

Tada geto delegatai šokosi aiškinti įvairias galimybes. Vienas kitą papildydami, jie dėstė:

— Jūsų bendrovė Vivulskio gatvėje stato Kailio fabriko praplėtimą ir taip pat atstato sudegusią to fabriko dalį. Ten dirba jūsų žmonės, ir tik Jūs turit teisę ir galią paprašyti tom statybom žydų darbininkų. Tatai sudarytų gali-

mybę dirbantiems prie statybų gauti maisto ir jį atsinešti į getą badaujantiems...

— Bet dabar Kailio fabrike jau dirba apie tūkstantis žydų. Jie galėtų prisidėti pagalba maistui badaujantiems, — įsiterpiau, žinodamas, kad Kailio fabrike tikrai buvo sutelkta toks didelis skaičius kailių pramonės specialistų, kurių didžioji dalis net ir nebuvo specialistai. Tada delegatai tuoj paaiškino, ko dar nežinojau:

— Žydai su šeimomis, kurie dirba karo reikalams Kailio fabrike, yra apgyvendinti specialioje įmonės stovykloje. Dirbantieji prie kailių yra griežtai atskirti nuo statybos darbininkų. Mums tik organiškai įsijungus į statybos darbus, būtų galima sudaryti reikiamus kontaktus su vietos gyventojais.

— Prileiskim, kad aš paprašau ir jums duodamas leidimas dirbti prie mūsų vedamų statybų. Bet ar jūs esate tikri, kad statyboje dirbantieji bus tokie idealistai, jog jums prineš maisto už dyką? Dabar pačiame Vilniuje aplamai jau stokoja maisto, tai nėra jo pertekliaus, — pridūriau savo abejonę.

— Pone direktoriau, — pabrėžė tuojau pat abu delegatai, — mes esame realistai. Nežiūrint sunkumų, mes sukombinuosim atlyginimą. Už gaunamus produktus mes mokėsime juodos rinkos kaina. Mes suprantam, kad kitaip negali būti. Šį kartą mes nenorėtumėm Jūsų varginti visokiais keblumais, kurie galėtų atsirasti vėliau vietoje. Svarbiausias dalykas tai mums gauti Jūsų principinį sutikimą išrūpinti iš gestapo leidimą mums dirbti. Tokiu būdu būtų sudarytos sąlygos darbo vietoje ištiesti mūsų tautiečiams pagalbą ranką.

Norėdamas nors kiek ilgiau pagalbauti, tyčia iškėliau advokatams dar vieną klausimą:

STATYBOS bendrovės vykdomiems darbams pirmiausia dabar yra reikalingi įvairūs specialistai, meistrai, pavyzdžiui: dailidės, mūrininkai, elektrikai, tinkuotojai ir t.t. Kiek turite tokių kvalifikuotų amatininkų, kurie sugebėtų statybose atlikti tokius ir panašius darbus.

Keldamas tokius sklausimus faktinai norėjau tik laimėti laiko, bet jaučiausi sėdįs kaip ant žarijų. Kokį reikia padaryti sprendimą, kokį atsakymą jiems tuojau pat duoti? Žiūrint iš egoistinio ir asmeninio saugumo taško, tais laikais niekas iš mūsų nenorėjo turėti reikalų su gestapu, o tuo pačiu ir su žydais, kurie buvo išimtinioje nacių okupantų ir gestapininkų dispozicijoje. Lietuvos maišymasis į žydų reikalus, pastangos

juos slėpti ar jiems talkininkauti nacių buvo labai draudžiamos. Visuomet už tai grėsė bausmės ir rimtesniais atvejais pačios skaudžiausios.

Tą minutę prieš akis man atsistojo dipl. inžinierius Vytautas A. Daniūnas, Vilniaus STATYBOS bendrovės direktorius, mano pirmtakūnas, kuris dar visai neseniai, 1943 m. balandžio 23 d. gestapo buvo suimtas ir išvežtas Vokietijon į garsiąją Stutthofio koncentracijos stovyklą. Išskankintas, sveikatai išsekus, jis mirė Ragainės kalėjime. Inž. Daniūnas buvo nacių sunaikintas už lietuviško pagrindžio veiklą ir stambų jo rėmimą. Rezistenciniame pogrindyje ir aš dalyvavau, neturėdamas iliuzijų, kad irgi rizikuoju įkliūti. O dabar, štai, staiga iškyla žydų reikalai, prašymas suteikti jiems pagalbą. Tai reišė maišymąsi į naujus pavojus.

Greit apsispręsti buvo labai sunku. Šiandien, po tiek metų, gal atrodytų kitaip. Galėtų bet kas pasakyti, kad čia viskas buvo taip aišku, jog nebuvo reikalo daug galvoti. Bet ano karo metu, Vilniaus atmosferoje, gestapui saualiaujant, nacių nervingumui vis kylant ir irzlėjant dėl naujų nepasisekimų frontuose, vaidinti drąsuolį ir įsipareigoti naujoms rizikoms nebuvo taip lengva.

Būdamas daugiau-mažiau tipiškais nepriklausomos Lietuvos naujosios ir tada dar jaunosios kartos pilietis, šeimoje ir mokyklose auklėtas pagal moralinius ir humaniškus principus, nepripažinęs ir neketinęs pripažinti jokios svetimos okupacijos, baisėjęs visais tais žiauriais ir nereikalingais tiek raudonųjų, tiek rudųjų okupantų teroro veiksmais, aš pasąmonės gilumoje iš karto apsisprendžiau palankiai Vilniaus geto atstovų prašymui pagelbėti prapultin nusmerktiems buvusiems ir gal būsimiems Lietuvos piliečiams - žydams, su kuriais nuo šimtmečių lietuvių tauta yra sugyvenusi žymiai švelniau ir geriau, negu bet kurie mūsų kaimynai.

Tuo pat metu kilo ir nauji prisiminimai. Jau nuo gimnazijos laikų teko mokytis klasėje, kur visuomet kartu būdavo ir žydų moksleivių. Vėliau Technikos mokykloje teko kartu mokytis ir draugauti su Abraomu Šusteriu, gimusiu Aukštadvaryje, Trakų apskrityje. Paskutinį kartą jį mačiau rudojo okupanto išniekintą bežygiuojančioje žydų voroje ant Aleksoto tilto Kaune 1942 m. žiemą. Mūsų žvilgsniai susitiko: jis nusišypsojo ir nors akimirksniai man priminė, kad štai mes buvom draugai, o dabar aš nieko negaliu jam padėti. Jo kolona apstatyta gestapo kareiviais

žygiuoja po darbo Viliampolėn, kur Kauno žydams buvo įrengtas getas. Šusteris tuo laiku jau buvo vedęs, turėjo sūnų ir, prieš patenkant į getą, gyveno Kaune Italijos gatvėje. O aš toje gatvėje kaip tik prieš tai prižiūrėjau Penktosios Amatų mokyklos pastato statybą, mes susitikdavom, pasikalbėdavom.

Tą statybą užbaigus, persikėliau į Vilnių ir gavau tarnybą STATYBOS bendrovėje, kur buvau paskirtas rajono inžinieriumi, vėliau direktoriumi. Šios pareigos teikė tam tikrą prestižą, kas karo ir okupacijų metais buvo surišta su nemalonumais, o neapdairumo ir paslydimu atvejais galėjo grėsti visai blogu galu. Todėl, ieškodamas teisingų ir kartu atsargių žodžių, ką turiu atsakyti žydų reikalui, svyravau tarp baimės ir drąsos, tarp egoizmo ir moralinės atsakomybės, tarp neapykantos okupacijos terorui ir svajonių apie Lietuvos laisvę, trumpai - tarp genocido toleravimo ir žmoniškumo prievolių.

Į mano pastatytą paskutinį klausimą Buršteiniui ir Rabinovičiui gavau tokį paaiškinimą:

— Matote, pone direktoriau... Mes kalbam su pasitikėjimu Jumis ir su visišku atvirumu. Mes labiausiai suinteresuoti, kad kaip galima didesnis geto žydų skaičius galėtų dalyvauti įvairiuose statybos darbuose. Tokios galimybės susidaro, kaip mes išsiaiškinom, tada, kai mūsų darbininkai skiriami atlikti įvairius pagelbinius darbus. Pavyzdžiui, nešioja statybines medžiagas, valo darbų vietas, kasa žemę fundamentams, na, atlieka visokius kitokius daugiau ar mažiau reikalingus pagelbinius darbus. Tokiem darbam mes galim duoti iš karto keletą šimtų darbininkų.

Buvo viskas suprantama, net ir be tokio aiškaus paaiškinimo. Jiems buvo svarbiausia ne pati statyba, ne kokios rūšies ir specialybių darbų galima gauti, bet aplamai ko didesnio skaičiaus žmonių gelbėjimas. Tad reikėjo padaryti sprendimą ir duoti atsakymą.

Pasitarimą užbaigiau, pasakydamas advokatams, kad aš pamėginsiu gauti geto žmonėms darbų ne tik prie Kailio fabriko, bet ir prie kitų statybų. Mano vadovaujama bendrovė vokiečių karinė ar civilinė administracija spaudžia atlikti visą eilę darbų ir nustato skubotus terminus. Kadangi vis tiek negalėjau visiškai pasitikėti mūsų pasitarimų slaptumu, kadangi negalėjau žinoti, ką geto delegatai galės pareikšti gestapui apie mūsų pasikalbėjimus, jeigu bus klausiami, aš dirbtinai stengiausi sudaryti viešą įspūdį, kad man rūpi

konkretūs ūkiški reikalai, pirmoje vietoje stovi savosios bendrovės interesai, o Kailio fabriko statyba yra tik viena iš tų, kurios turi pirmumą tarp kitų panašių.

BANDYMAS PASISEKĖ

Viena iš mūsų vykdomų didelių statybų buvo VELFO elektrotechnikos reikmenų keturių aukštų pastatas. Fabriką organizavo ir jo direktorium buvo dipl. inž. Kęstutis J. Jesaitis, o statybos darbus vykdė mūsų STATYBOS bendrovė. To fabriko gamyba buvo svarbi krašto ūkiui.

Tik neseniai į tą statybą buvau perkėles darbų vedėju Joną Oleinikovą. Tai buvo apie 50 metų amžiaus, plačių pečių, vidutinio ūgio, gerokai praplikęs, apvalaus, bet taisyklingų veido bruožų vyras. Jis turėjo gerą patyrimą darbus organizuoti, bet svarbiausias jo būdo teigiamas bruožas buvo sugebėjimas santykiauti su žmonėmis. Be to, jis nuo seniai darbavosi Vilniuje ir turėjo itin plačių pažinčių su statybos darbininkais. Jo vykdomuose darbuose dar niekad nebuvo kilę ginčų su dirbančiais, ko nepajęgta išvengti kitose darbovietėse.

Pasikviečiau Oleinikovą pasitarti ir išsiaiškinau darbo sąlygas Kailyje, nes kaip tik iš čia jis buvo nukeltas į VELFA. Bekalbant apie žydų darbininkų gavimo galimybę ir specialų reikalingumą suorganizuoti jiems maisto tiekimą, jis nenustebo ir tik davė man ypač gerą idėją. Pasirodė, kad ankstyvesniais metais, kai dar nebuvau atsikėlęs į Vilnių, Oleinikovas savo grupėse yra turėjęs žydų darbininkų. Tada pagal vokiečių administracijos išleistas taisykles (Žirkular Nr. 1, 1941 m. spalio 15 d., kažkokio Ross pasirašytą) darbdaviai buvo įpareigojami paruošti žydų darbininkam karštą sriubą pusdienyje. Tas potvarkis vis dar nebuvo atšauktas, ar užmirštas atšaukti, ir juo mes galime pasinaudoti. Potvarkis palengvintų teisę įgabenti maistą į darbovietę - tiksliau sakant, padėtų užmaskuoti maisto operacijų mastą ir jo tikrą pobūdį. Reikia tik išgauti oficialų leidimą geto žydams dirbti statybose.

Tada pradėjau redaguoti raštą gestapui, prašydamas leidimo duoti iš Vilniaus geto 180 darbininkų prie Kailio statybų ir 30 darbininkų prie HELIOS kino teatro statybos (jis buvo

statomas prie Gedimino gatvės), argumentuodamas, kad šiuos pastatus būtina ko greičiau užbaigti. Jie esą svarbūs karo reikalams rytų fronte... Toliau nurodžiau, kad mūsų bendrovė dabar veda 17 skirtingų statybos darbų ir reikalinga stambios darbo jėgos. Ji turi per 1000 darbininkų, iš kurių apie 200 dirba stalių ir mechaninių dirbtuvių sąstatae, bet tas skaičius, dar atmetus raštinės tarnautojus, paskirstytas į septyniolika vietų, yra visiškai nepakankamas reikiamu greičiu darbus atlikti ir parengti pastatus naudojimui. Todėl papildomos darbo jėgos gavimas yra būtinas, ir jis bus panaudotas kaip tik tose statybose, kurios pagal Reicho įstaigų patvarkymus turi pirmumą prieš kitas statybas, atliekamas vietos reikalams.

Formaliai ir stilistiškai žiūrint, atrodo, jog tokio rašto turinys yra šimtu nuošimčių provokiškas ir norįs suteikti patarnavimą jų karo sėkmei. Bet jo esmė ir priežastis bei paskirtis, kaip jau suprantama, buvo visai kita. Ji buvo surišta su pavojum ir rizika, jeigu kas geštape susigaudytų, lietuviškai tariant, „kur šuva pakastas“, ar, jei kas tas kombinacijas įskųstų.

Raštą padaviau išversti į vokiečių kalbą ir paruošti išsiuntimui bendrovės reikalų vedėjui Nikodemui Antanavičiui, kurį, dar tik atvykęs į STATYBOS bendrovę Vilniuje jau radau dirbantį tose pareigose. Tai buvo jaunas ir inteligentiškas, turįs patyrimo žurnalistikoje pareigūnas, atliekantis visus savo uždavinius be priekaišto. Pasirašiau šį raštą, visai skirtingą nuo kitų kasdieninės rutinos raštų, taipgi pajusdamas visai skirtingą pergyvenimą. Jis lieté ne tiek technologiją, kiek gyvus, nelaimingus, kenčiančius žmones.

Atsakymas greit atėjo ir, mūsų pasitenkinimui, buvo teigiamas. Geto žydų prašymas jiems padėti šiuo ypatingu būdu buvo išgirstas. Darbų vedėjas Jonas Oleinikovas tuojau buvo sugrąžintas į Kailį, o jo vieton į VELFĄ darbų vedėju paskyriau Beresnevičių, Vilnijos lietuvių, kilusį iš Lydos. Tai buvo irgi geras darbų vykdytojas. VELFO fabrikas 1944 m. balandžio mėn. buvo užbaigtas, pašventintas ir perleistas naudojimui.

Gabusis Oleinikovas Kailio statybose taip sumaniai sutvarkė darbų vykdymą ir naujų darbininkų aprūpinimą, kad netrukus maisto produktai sistematiškai pradėjo plaukti į getą. Tatoi truko ligi 1943 m. rugsėjo 16 d. Tą dieną apie 2000 Vilniaus geto žydų buvo perkelti į Kailio

fabriko stovyklą. Sąlygos čia buvo geresnės ir laisvesnės. Čia pagrindą sudarė dirbantieji mūsų bendrovės vykdomose statybose ir jų šeimoms, po to, visi mokantieji dirbti kailių siuvimo darbus ir jų šeimoms.

Dalis mūsų paliktųjų pastatų buvo atiduota naudojimui pavasarį, o kitose dalyse darbai buvo vykdomi ir galutinai užbaigti 1944 m. birželio mėn., kada sovietų armijos jau artėjo prie Vilniaus. Tų metų birželio 30 d. tarnybos reikalais išvykau į Kauną, bet atgal jau nebegrižau. Netrukus pradėjau kitą kelionę į Vakarų, kuri po kelių metų pasibaigė Bostone, Amerikoje.

ATGARSIS ŽYDŲ OPINIJOJE

Daugiau nei ketvirtis šimtmečio praėjo nuo tų įvykių. Jų paveikslus, įspūdžius ir prisiminimus kai kada užtinkame lietuvių raštuose - išeivių ir Lietuvoje pasilikusiųjų. Bet gal daugiausia apie juos yra rašę patys žydai, Vilniaus geto palikuonys, ar šiaip arti stovėję liudininkai. Jų dėmesio priežastys suprantamos, nes tai juos palietė skaudžiausia ir tragiškiausia.

Norėjau tik trumpai paminėti vieną veikalą, vieną iš daugelio, liečiantį kaip tik Vilniaus žydų geto likimus ir jų pastangas išsigelbėti.

Tai stambi, nuotraukom ir dokumentais iliustruota knyga, 400 puslapių, išleista New Yorke Central Gunde Publishers, 1969 metais. Jos autorius yra Isaac Kowalski, Vilniuje gimęs ir augęs žydas. Nacių okupacijos metu buvęs dar jaunuolis, žydų spaustuvinininko sūnus ir pats spausdinimo meistras, Vilniaus geto įnamis, visu dramų ir tragedijų liudininkas ligi sėkmingo jo pasitraukimo - išbėgimo į Rūdinkų miškus partizanauti, kur jis priklausė lietuviams žinomo Henriko Zimano Sovietinių partizanų daliniui ir leido bei redagavo to būrio partizanų laikraštėlius lenkų ir lietuvių kalbom.

Knygos pavadinimas - „A Secret Press in Nazi Europe - The Story of a Jewish United Partisan Organization“. Bendrai paėmus, knyga yra įdomi ir naudinga susipažinti.

Kowalskio knygoje nesijaučia specialios neapykantos lietuviams. Kiek jis galėjo patirti, tiek jis surašė net teigiamų faktų apie lietuvių draugiškumą ir pagalbą geto žydams.

Kowalskis daugelyje knygos vietų mini žydus darbininkus Kailio įmonėje, liudija jų problemas ir

pastangas išsivaduoti, nenutyli ir tai, kad žydai iš lietuvių čia yra sulaukę palankumo ir pagalbos.

Kowalskis pavaizdavo Gete ir Kailyje įvairių žydų aktyvumą: slaptos spaudos suorganizavimą ir karinės organizacijos suformavimą. Į partizanus žydai bėgo ne tik iš Geto Nr. 1, bet vėliau sugebėjo pabėgti ir iš Kailio fabriko stovyklos.

Man šiuo atveju teko iškelti šiek tiek kitų užkulisių ir savo paties patyrimais liudyti, kad ir tie žydų veiklos pasireiškimai bei partizanai buvo gausesni ir apie 2000 žydų galėjo gyvi išlikti dėl to, jog lietuvių vadovaujamos įmonės sunkiais laikais, sau patiems labai rizikingais būdais žmoniškumo vardan yra prie to stambiai prisidėjusios. ■

Redakatoriaus pastaba

Sveikiname mielą Bronių Galinį, ALIAS šulą ir vieną iš steigėjų, jo 70 metų amžiaus jubiliejaus proga. Linkime sveikatos ir tolimesnio nenuilstamo budėjimo mūsų reikaluose.

Šitą straipsnį pavyko išgelbėti iš ilgalaikio gulėjimo stalčiuose. Straipsnis turi ne tik istorinę reikšmę, bet yra aktualus dabartiniams įvykiams ir ginčytiniams tautų santykiams nušviesti.

Dar yra gyvų Vilniaus geto liudininkų, ar jie visi suprato lietuvių įstaigų jiems suteiktos masinės pagalbos reikšmę? O gal ir jie, kad ir savo tylėjimu, yra prisidėję prie nepagrįstų lietuvių visuomenės kaltinimų dėl nacių nusikaltimų prieš 40 metų Lietuvos teritorijoje?

M A J A I

BRONĖ KOVIENĖ

Didingumas ir žlugimas majų kultūros yra archeologų ir istorikų viena iš didžiausių mįslių. Civilizacija, kuri išsivystė per kelis šimtmečius, ispanų užkariavimo buvo absorbuota ir sunaikinta vos palikdama žymes istorijoje.

Istorikai ir archeologai dirbo šimtmečius sudarinėdami medžiagą, kuri šiandien duotų mums reliatyviai aiškų majų kultūros atsekimą vaizdą. Paliktas heroglifinis raštas yra tikrai dalinai iššifruotas. Pirmieji ispanų vienuolių užrašai, iš vietinių žmonių pasakojimų, po to kai Cortezas užkariavo Atzteką imperiją, ir majų parašytos šventos knygos „...Popol Vuh“ ir „Chilam Balam“, kurios buvo išverstos į ispanų kalbą jau 17-me šimtmetyje, davė nemažai informacijos apie jų religiją, tvarkymosi sistemą ir kasdieninį gyvenimą. Iš tų knygų buvo sužinota, kad majai tikėjo į pasaulio sutvėrimą panašiai kaip ir mus moko genezės knygos biblijoje.

Majai susideda iš grupės ar daugelio grupių žmonių, tos pačios kalbinės šeimos ir tų pačių fizinių charakteristikų, kurie gyveno ir jų palikūniai dar ir dabar gyvena, užimdami plačią teritoriją nuo Meksikos įlankos iki Guatemalos aukštumos, Hondure ir El Salvadoro.

Didžiausia jų teritorijos problema buvo ir tebėra - tai sausra. Tas paaiškina jų didelį lietaus dievo garbinimą, kuriam jie aukodavo net žmones, kad išsiprašytų ilgai lauktą lietų.

Tipiškas namas ir dabartinių majų vis dar primena prieš kolumbinius laikus. Ispanai jų gyvenimo sąlygų iki šiol neįstengė pagerinti.

Iš kur majai atėjo, dar ir dabar yra apsupta paslaptimi. Tik žinoma, kad jau mūsų krikščionybės eros pradžioje jie pasireiškė kaip atskira grupė, kuri greit išsivystė į labiausiai išsiskiriančią ir ilgiausiai ištvėrusią iš visų Vidurinės Amerikos kultūrų.

Majų civilizacijos didžiausias žydėjimas tęsėsi beveik 1000 metų. Archeologai tą ilgą laikotarpį dalina į du aiškius periodus: klasikinį - kuris tęsėsi nuo III iki IX amžiaus po Kristaus, ir po-klasikinį nuo IX iki XII amžiaus.

Klasikiniam periode majai turėjo taikią valdymo sistemą, kuri buvo dievų atstovų - dvasiškių rankose. Tuo taikiu periodu jie atsiekė daug laimėjimų. Jie išvystė gerą skaičiavimo sistemą, išrado tikslų kalendorių, kas jiems davė galimybės daryti tikslus žvaigždžių judėjimo skaičiavimus ir nustatyti astronominius metus iš 365 dienų, mėnesį iš 29 dienų ir teisingai apskaičiuoti 584 dienų Venus ciklą.

Ypač įdomu šiame periode, kad jie įstengė išvystyti rimtą architektūrą, šiandien vadinamą - majų klasikinis stilius, kuris ir dabar mus stebina savo forma, proporcijų pajutimu ir technikos atsiekimais. Šio periodo didžiausi pavyzdžiai yra sugrupuoti Uxmal, Kabah, Palenque, Lobna, Sayil

ir dalinai Chichen-Itza.

Antrasis periodas po-klasikinis, vadinamas Toltekų periodu. Naujas majų architektūros atgimimas prasidėjo apie 1000-tuosius metus Chichen-Itzoj, kada itzos grupė emigravo į Yucataną. Iš kur jie atėjo, iki šiol nėra žinoma, tačiau jie turėjo turėti kontaktą su toltekais, kurie gyveno už daugiau negu 1500 kilometrų nuo Chichen-Itzos su centru Tula, Mexico. Centrinės Meksikos kultūros įtaka yra ryškiai pastebima šiame periode. To laikotarpio majai buvo karingi ir jų dievai reikalavo iki anksčiau nežinomo laipsnio žmonių aukų. Jie irgi buvo dideli statytojai, sukūrę didelius architektūros paminklus ir ištikus miestus, kuriuos vėliau apleido dėl mums neaiškių priežasčių.

Iš toltekų periodo Chichen-Itzoj mes matome „El Castillo“, karių šventyklą, Jaguarų šventyklą, Venus aikštę ir šventyklą, Arų ir Tigrų šventyklą ir gal įdomiausia palikimą - Sporto aikštę.

Pabaigai norėčiau pažvelgti koku pagrindu senovės majai yra skaitomi gabiausi tų laikų Amerikos čiabuviai ir kodėl jų civilizacija daugelio mokslininkų yra pripažinta, kaip gal būt aukščiausia prieškolumbiniais laikais šioje planetoje. Šis tvirtinimas skiriamas žmonėms, gyvenantiems akmens amžiaus sąlygose, reikalauja daugiau paaiškinimo, - taip rašo Dr. Sylvanus G. Morley, Carnagy instituto mokslininkas.

Žiūrėdami į senovės majų atsiekimus, mes turime juos vertinti atitinkamoje perspektyvoje, t.y., kokias priemones jie turėjo tam atsiekti.

Antropologai bendrai pripažįsta penkis pagrindinius laipsnius arba pagelbines priemones, kurios padėjo žmogui pereiti iš primityvaus į civilizuotą stovį:

1. Ugnies apvaldymas ir pritaikymas savo reikalams.

2. Žemdirbystės išvystymas skatino sėslumą, pastovius namus ir vis didesnes kolonijas.

3. Atradimas įrankių iš metalų: geležies, bronzos, vario ir vėliausiai plieno.

4. Naminių gyvulių prijaukinimas: arklių, karvių, kiaulių, avelių, mulų, dramblių, kupranugarių ir panašiai.

5. Rato principo išradimas, pritaikyto vežimui ir puodų gamybai.

Iš šių penkių pagrindinių elementų civilizacijai išvystyti majai žinojo tik pirmuosius du.

Noriūt istorijoje surasti majams panašią civilizaciją, kuri tikrai valdė ugnį ir praktikavo žemdirbystę, mes turėtumėm grįžti atgal į ankstyvą Neolitinį žmogų, t.y. į akmens amžiaus periodą. Tačiau niekur Neolitinis žmogus neatsiekė tokio laipsnio mene, tapyboje, skulptūroje, architektūroje, heroglifų rašte, amatuose, astronomijoje ir matematikoje, kiek atsiekė senovės majai.

Šitokioje perspektyvoje vertinant majų kultūrą tenka stebėtis jų nepaprastais sugebėjimais ir jų pažangumu. ■

REDAKCIJOS PASTABA.

Architektė Bronė Kovienė, ALIAS Chicagos skyriaus pirmininkė, š.m. kovo 26 d. - balandžio 2 d. vadovavo skyriaus narių ekskursijai (20 asmenų) į Yucatan, Meksiką. Ekskursija praleido tris dienas Meridoje, iš kur lankėsi Chichen Itza, Uxmal ir Kabah griuvėsiuose ir keturias dienas Cozumel salos paplūdimuose. Grįždami į JAV, kai kurie sustojo savaitgaliui New Orleans.

Straipsnis buvo autorės skaitytas Chicagos ALIAS skyriaus susirinkime balandžio 10 d., demonstruojant ekskursantų darytas nuotraukas ir filmą.

Chichen-Itza, Mexico. Majų piramidė El Castillo 78 pėdų aukščio apie 1000 metų senumo.

Nuotr. K.B.

ŽMOGUS - PIRMOJI MAŠINA

P. GAUČYS

Amerikiečių socialinėm temom rašytojas Lewis Mumford, labiausiai išgarsėjęs savo veikalu *Miestas istorijos sąvartoje*, neseniai išleido naują knygą *Mašinos mitas*, kurios turinys čia suglaustai atpasakojamas.

Ligi XIX a., rašo L.Mumford, istorija, buvusi karalių diduomenės ir kariuomenės veiksmų kronika. Mes žinome, kad nuo seniausių laikų karaliai įkūnydavo visą bendruomenę ir net dievišką teisę sau prisiskirdavo. Tačiau vienas karališkumo bruožas niekad nebūdavo minimas tradiciniame apraše: karalių didžiausias ir patvariausias laimėjimas palikdavo neatžymėtas, nepaisant to, kad visa kita jų viešoji veikla juo rėmėsi.

Karališkos galios iškilimas bei išplitimas būtų buvęs neįmanomas, jei nebūtų išrasta „žmogus-mašina“. Tai buvo aukščiausias karališkumo žygdarbis, technologinis faktas, kuris buvo perduodamas viena ar kita forma per penkerius tūkstančius metų, kol pagaliau įsikūnijo modernioje technologijoje.

Kartą išrasta karališka mašina buvo sumontuota labai greitai. Ir ji plačiai paplito ne pamėgdžiojimo būdu, bet karalių prievarta. Naujoji mašina teikė galią ir atliko darbą niekad anksčiau nematytu mastu.

Karališkos mašinos teikiama energija buvo praplėsta erdvės ir laiko dimensijose. Darbai, kuriems įvykdyti anksčiau reikėjo šimtmečių, dabar galėjo būti atlikti vienos generacijos bėgyje. Jeigu ištisi kalnai nebūdavo perkeliami, tai didelės jų dalys kartais būdavo pervežamos gabalais, daug didesniais, nei paprastas sunkvežimis dabar galėtų pavežti. Tuo tarpu lygiose vietose žmogaus iš akmens ar iš molio plytų sukrauti kalnai, piramidės ar kt. iškildavo karaliams paliepus.

Kodėl šis naujas mechanizmas, klausia L.Mumford, liko archeologams ir istorikams nematomas? Todėl, atsako jis, kad buvo sudarytas vien tik iš žmogaus dalių.

Galima prileisti, kad karinė mašina atsirado anksčiau nei žmogus-mašina, tačiau ši pastaroji pirmiausia pasiekė didelį atliekamo darbo tobulumą, pasižymėjo ne tik įvykdytų darbų kiekybe, bet ir jų kokybe. Pavadinimas tų kolektyvinių būtybių mašinom yra tuščias žodžių žaidimas. Jeigu

mašina apibūdinama, kaip derinys atsparių dalių, kiekvienai daliai turint savo specialią paskirtį, žmogaus priežiūroje perduodančią judesius ir atliekančią darbą. Tuo atveju darbo mašina yra tikra mašina, juo labiau, kad jos sudedamosios dalys, sudarytos iš žmogaus kaulų, nervų ir raumenų, buvo suvestos į grynai mechaninius elementus ir pritaikytos vykdyti jų mechanines užduotis.

Tokios mašinos, nepaprastai pajėgios ir praktiškos, jau buvo karalių išrastos piramidžių amžiuje, keturi tūkstančiai metų pr.Kr. Ir iš tikrųjų, piramidžių statyboje mes turime pirmą neabejotiną tokios mašinos buvimo ir jos efektingumo įrodymą. Kur tik įsikūrė karalijos, ten žmogus-mašina, savo neigiamoje ar teigiamoje formoje, plačiai buvo naudojama. Tą matome Mesopotamijoje, Indijoje, Kinijoje, Peru, Meksikikoje ir Egipte.

Tarp pirmosios mažos piramidės, pastatytos pakopų pavidalo Centrinėje Amerikoje, ir galingos Cheopso piramidės Egipte, pirmo ir patvariausio iš visų septynerių Senojo pasaulio stebuklų, tėra tik 300 metų laiko tarpas. Šios raidos greitis rodo sutelkimą fizinės jėgos ir techniškos vaizduotės, nes reikėjo daugiau nei tikėjimo pajudinti akmens kalną, kurį sudaro šis paminklas.

Didžioji piramidė yra milžiniškiausias ir tobuliausias technikos meno pavyzdys betkuriame laikotarpyje ir betkurioje kultūroje. Vertinant trečiojo tūkstantmečio kitų menų būklę, joks mūsų laikų pastatas jo nepralenkia nei technišku virtuoziškumu ar žmogaus užmojo drąsa. Ir šis milžiniškas žygdarbis buvo įvykdytas kultūros, kuri vos tik tebuvo iškilusi iš Akmens Amžiaus gadinės.

Visą darbą įvykdė specialistai darbininkai, padedami visos kariuomenės neprityusių ar pusiau prityusių ūkininkų, tik protarpiais paimtų iš žemės ūkio. Visa buvo padaryta be jokios kitos pagalbos, išskyrus klasinės mechanikos „paprastų mašinų“: nuožulnią plokštumą ir svirtį, nes ir ratas, ir suktyvas, ir varžtas dar nebuvo išrasti. Iš grafinių atvaizdavimų žinome, kad dideli akmens gabalai būdavo pervežami rogėmis, traukiant batalijonų vyrų per smėlio dykumą. Pavyzdžiui,

paprasta plokštė, dengianti Didžiosios piramidės vidinę patalpą, kur gulį faraonas, svėrė 50 tonų. Šių dienų architektas kelis kart pagalvotų prieš imdamasis tokio mechaninio žygdarbio.

Tuo tarpu Didžioji piramidė yra kažkas daugiau nei įspūdingas akmens kalnas, 755 kv. pėdų papėdėje, iškylanti iki 481.4 pėdų. Tai statinys su komplikuoju vidumi, sudarytas iš visos eilės praėjimų skirtinguose lygiuose, vedančių į galutinę laidojimo patalpą. Nuostabiausia, kad kiekviena dalis buvo pastatyta su tokiu preciziškumu, kuris priklauso optikos menui, o ne moderniai tiltų ar dangoraižių statybai. Akmens gabalai buvo sudėti taip, kad ilgos ryšio siūlės rodo tik vieną dešimtūkstantinę colio plyšį.

Ar galėjo tada be mašinos sukurti tokį statinį? Be abejo, ne. Pats darbo atlikimas rodo, kad tai buvo ne tik paprastas mašinos darbas, bet ir precizinis. Nors technologiniai įrengimai faraonų Egipte vis dar tebebuvo grubūs, bet kantrūs darbininkai ir griežtų metodų dėka sugebėjo tuos netobulumus nugalėti. Socialinė organizacija pašoko penkis tūkstančius metų į priekį, kada buvo sukurta pirmoji didelio galingumo mašina: šimto tūkstančio vyrų jėgų mašina, šiandien atitinkanti dešimtį tūkstančių arklio jėgų mašiną, sudarytą iš daugybės specialių skirtingų paskirčių dalių.

Per mažiau kaip tris šimtmečius ši kolektyvinė mašina buvo ištobulinta. Visa tai buvo faraono suorganizuota ir įvykdyta per jo vyriausią architektą. Reikėjo techninio sugebėjimo ir vaizduotės apimti visą planą, instrukcijas perduoti darbų vykdytojams, prižiūrėtojams, įgudusiems ir paprastiems darbininkams. Piramidę sugalvojęs protas buvo naujos rūšies žmogus, sugebęs abstrakčiai galvoti, naudotis astronominiais stebėjimais, parenkant statiniui vietą taip, kad kiekvienas jo šonas būtų pasuktas tiksliai į atitinkamus tris kompaso punktus. Pažymėtina, kad Nilui patvinus, piramidė pastatyta tik ketvirtadalį mylios nuo upės ant granito pamatų, kurie jai būtini.

Savo organizacija, darbo įvykdymu, mašina, pastačiusi piramides ir kitus didžiųjų kultūrų paminklus, buvo tikra mašina. Savo pagrindiniu darbu ji, bendrai imant, atstojo ištisą eilę mechaninių kastuvų, žemsemių, traktorių, mechaninių piūklų ir pneumatinių grąžtų. Visų tų įrankių darbą ji atlikdavo su tokiu išmatavimų tikslumu, su tokiu įgudimu, kad ir šiandien tuo galėtume didžiulius.

To tegalėjo pasiekti tik karalius, reikalavęs absoliutaus paklusnumo ir neklaūžadas baudęs kankinimais ar mirtim. Tai buvo karalius, vien tik jis turėjo dievišką galią gyvus žmones paversti nebyliais mechaniniais objektais, ir pagaliau - tik jis tegalėjęs surinkti dalis, sudarančias mašiną, ir joms įdiegti mechaninės organizacijos drausmę su tokiu pastovumu, so kokiu dangiški kūnai juda, neiškrypdami iš savo kelio.

Norint naudotis kolektyvine mašina, sudaryta vien tik iš žmogiškų dalių, reikalingas sudėtingas transmisijos mechanizmas tam, kad iš centro einą įsakymai būtų greitai ir tvarkingai perduoti kiekvienam vieneto nariui taip, kad dalys įsijungtų ir sudarytų darnią sistemą.

Tai mašinai paleisti į darbą reikėjo dviejų kolektyvinių priemonių: tinkamo žinojimo (natūralaus ir antgamtinio) ir sudėtingos įsakymų davimo ir jų vykdymo organizacijos. Pirmąją įkūnijo dvasiškija, be kurios veiksmingos pagalbos karaliai nebūtų galėję egzistuoti, o antrąją - valdininkija. Abi buvo hierarchinės organizacijos, kurių viršūnėje stovėjo šventykla ir rūmai. Be jų ši sudėtinga galia nebūtų galėjusi reikštis. Tos sąlygos tebeveikia ir dabar, netgi nepaisant, kad automatiniai, kompiuterių kontroliuojami, fabrikai slepia žmogiškas sudedamąsias dalis, būtinas net ir automatizacijai.

Tai, kas šiandien būtų vadinama mokslu, anuomet buvo dvasiškijos savybė. Taip, kaip Pentagonas negali pajudėti neatsiklausęs mokslininkų ir kompiuterių, taip ir karaliai vadovavosi dvasiškijos žinojimu. Taip pat buvo reikalingas įsakymų vykdymo aparatas: tūkstančiai raštininkų, pasiuntinių, vadovų, užvaizdų, kurių prievolė buvo perduoti ir įvykdyti karaliaus, ministerių ir generolų įsakymus. Biurokratija, kaip matome, yra labai sena institucija.

Kai tik hierarchinė žmogaus mašinos struktūra buvo sudaryta, jau nebebuvo ribos kiek rankų ji gali kontroliuoti, ar kokią galią ji gali įvykdyti. Žmogiškų dimensijų pašalinimas yra svarbiausias automatinės mašinos pasigyrimas. Dalis jos našumo ėjo iš beatodairinės fizinės prievartos, palaužiant žmogišką tingumą ar kūno nuovargį. Darbo specializacija buvo neišvengiamas dalykas žmogaus mašinos sudarymui. Tik dideliu kiekvieno proceso dalių išspecializavimu tegalėjo būti pasiektas antžmogiškas tikslumas ir tobulumas. Didelio masto darbo paskirstymas pramoninėje visuomenėje prasidėjo tokiu būdu.

Masinė gamyba ir masinis naikinimas yra teigiami ir neigiami tos mašinos sągaliai.

Kitas didelis tos karališkos technikos privalumas yra greitis, nes pats greitis kiekvienam darbe yra galios paskirtis ir, savo ruožtu, viena svarbiausių priemonių ja naudotis. Taip ši mašinos mito dalis tapo vienu pagrindinių mūsų pačių technologijos pasisavinimu, jog daugumai liko nebeaiški jos kilmė. Niekas geriau neatvaizduoja tos spartos pagreitėjimo kaip kad faktas, jog Egipte, o vėliau ir Persijoje, kiekvienas valdovas sau pasistatydindavo naują sostinę savo viešpatavimo metu. Palyginkite tai su šimtmečiais statytom vidurinių amžių katedrom be karalių teikiamos pagalbos. Antra, kelių statyba ir kanalų kasimas, tos svarbiausios greito transporto priemonės, beveik visada būdavo vykdomas karalių įsakymu ir viešųjų darbų būdu.

Vien tik klestįs ūkis tuo metu, kai Nilo slėnyje gyveno keturi ar penki milijonai žmonių, tegalėjo pakelti kasmetinį šimto tūkstančių darbininkų išskyrimą iš ūkio, ir juos aprūpinti maistu taip, kad jie galėtų atlikti tą milžinišką uždavinį, nors tas atliktas uždavinys buvo visiškai niekam nenaudingas. Dabartiniu metu, Mumfordo manymu, toks bergždžias darbas, reikalaujantis milžiniškų išteklių ir kvalifikuotų jėgų, esąs raketų į mėnulį statymas. ■

Abu Simbel - Ketūris Ramzes II faraono stovylos, 65 pėdų aukščio kiekviena, saugo šventyklos įėjimą. Šventykla buvo iškiršta rusvoje smiltainio uoloje prieš 3250 metų Ramzes II sudievininti ir jo mėgiamiausiai žmonai Nefertiti įamžinti.

B E T O N A S

VACLOVAS SENUTA

Gal viena iš senesnių statybinių atsparių medžiagų yra betonas.

1824 m. Joseph Aspdin, anglų mūrininkas, išrado ir užpatentavo standartinį Portland cementą Anglijoje. Jis nustatė jo stiprumą, statant prieplaukas ir stiprinant upių krantines. Jis tam panaudojo natūralias kalkes iš Portland salos, todėl ir cementas pavadintas „Portland Cement“ vardu.

1872 m. Copley, Pa. buvo pastatytas cemento fabrikas, o 1889 m. kitas fabrikas pastatytas Hull, Quebec, Kanadoje.

Kai 1918 m. prof. Duff A. Abrams iš Lewis Instituto nustatė, kad cemento stiprumas pareina nuo cemento ir vandens proporcijos, tai tik 1926 m. Amerikoje ASTM išbandė ir pripažino, kad tas Anglijoje išrastas Portland cementas yra geras ir priimtinas naudoti statyboms Amerikos Jungtinėse Valstybėse.

Cementas normaliai yra pilkos spalvos. Vėliau buvo išrastas būdas gaminti ir baltą cementą, daugiausia naudojamą ornamentiniams reikalams.

Dažniausia naudojamas I rūšies cementas, kurio sudėtis yra:

Kalkės - CaO	65%
Titnagas - ClO_2	19-25%
Aluminius - Al_2O_3	5-8%
Geležis - Fe_2O_3	1-5%
Oxiduoto magnio - MgO	0.5%
Sieros - SO_3	1-3%

Cementas atlaiko spaudimą nuo 2500 iki 6000 psi, tuo tarpu, kai tempimą vos tik 150 psi!

Kad sustiprinti betoną tempimui, tempimo vietose pradėta naudoti geležis, ir nuo to laiko betonas buvo pradėtas vadinti gežbetoniu. Betonas karščiui yra atsparus nuo 500F iki 800F. Traukiasi ar ilgėja prie .0005 per vieną laipsnį. Anksčiau betono formos buvo daromos iš medžio lentų ir todėl jo paviršius būdavo rupus, vėliau pradėta gaminti formas iš metalo.

Pagal turimas žinias, aukščiausias betono pastatas 722 pėdų aukščio, pastatytas Atlanta, Georgia (75 aukštų) ir vadinamas „Peach Tree Center Plaza“. Šis pastatas 77 pėdomis viršijo

rusų rekordą - Ukrainos viešbučio. Kitas betoninis pastatas (645 pėdų) yra pastatytas prieš 15 metų Čikagoje, „Lake Point Tower“, kuriam naudota cementas 7500 psi ir betonui sustiprinti armatūra „Grade 60“.

Didžiausia elektros jėgainė ir užtvanka pastatyta Pakistane, vad. „Mangla Dam“ 2200 pėdų ilgio. Jos statybai sunaudota 1.2×10^6 kubinių jardų agregato.

Ilgiausias gelžbetono tiltas (1000 pėdų tarp atramų) pastatytas ant upės Parramatta, Sidney, Australija. Gi didžiausias betoninis tiltas - kelias 24 mylių ilgio pastatytas per ežerą Panchartrain tarp Mandeville ir New Orlean, Louisiana. Sakoma, kad vairuotojai, važiuodami šiuo keliu, nuo pusės praranda matomumą.

Iki šiol buvo manoma, kad iš betono nieko gražaus negalima padaryti ir kad betono grožis yra jo rupumas - šiurkštumas. Anti-polio vaistų išradėjui Dr. Jonui Salk pastatyta laboratorija iš labai šiurkštaus paviršiaus betono. Net to meto betono skulptūra, sukurta skulptoriaus Carl Nesjar (norvego) pagal Picaso projektą ir pastatyta Rolling Meadows, Illinois, yra pasižymėjusi šiurkštumu.

Italų inžinierius Luigi Nervi (1979 m. miręs) suprojektavo Romoje pastatytą Palazzo dello sport (sporto stadioną), kurio lubos išlietos iš betono. Tos lubos turi Bizantiško stiliaus grožį.

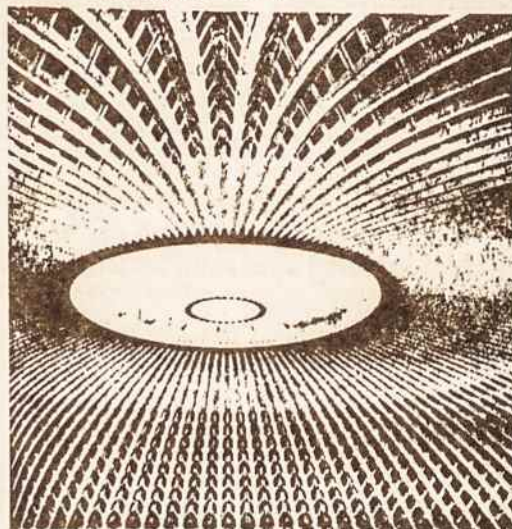
Prof. dail. V.K. Jonynas suprojektavo vienai cemento bendrovei betono plokštes (precast panels) su barjefiniu paviršium. Manau, kad jis naudojo medžio raižinio formas.

Gal seniausias betono pastatas yra pastatytas Romoje, apvalus, 27 m. prieš Kristaus gimimą, vadinamas Dom Phanteon, 142 pėdų diametro, 71 pėdos aukščio, dabar turįs apie 2000 metų. Jo sienos, kad ir restauruojamos, gerai išsilaikiusios. Koks cementas buvo naudojamas, sunku nustatyti. Tyrimai parodė, kad šiam pastatui buvo naudojama paprastos kalkės, maišytos su vulkano pelenais.

Yra ir daugiau gražių betono pastatų, kaip Marina City, Čikagoj (gražūs balkonai) ar Bsono miesto rotušė. ■

Parramatta tiltas, Australijoje

L. Nervi Romos sporto stadijono lubos

V.K. Jonyno baraljefas betonui.

● Inžinierius yra tas, kuris pritaiko kas išrasta, o ne išranda, kas nepritaikoma. ●

DERYBOS SU SOVIETAIS

Motto: *Neik su velniu riešutaut,
Neteksi riešutų ir krepšio.
Liaudies patarlė*

LEDO LUITAS

1977 m. kovo 21 d. mes, JAV atstovai, susėdom Maskvoje Aukštos Temperatūros mokslo akademijos institute prie ilgo, žalia gelumbe dengto stalo, priešais sovietų delegatus. Pasitarimas ėjo detente dvasioje vykdomo bendro projekto reikalui. Posėdžiai vyko tris dienas, pasiskirsčius po bendro posėdžio į mažesnes specialybių grupes.

Tais pačiais metais birželio-liepos mėn. mes vėl, pakartotinai rinkomės tam pačiam projektui aptarti, toje pačioje vietoje. Tada teko Maskvoje ir pagyventi bei dirbti apie mėnesį laiko, instaliuojant mūsų atsivežtus įrengimus. Tada teko iš arčiau pažinti dabartinį kasdieninį sovietų gyvenimą.

Dar prieš tas keliones į Maskvą ir po jų man teko pakartotinai dalyvauti techniškuose pasitarimuose su sovietais, jiems atvykstant į mano tuometinę darbovietę.

Kai mes susėdom pirmam, bendram posėdžiui, man dingtelėjo mintis, kad čia susitiko ir bendrą kalbą mėgina rasti du priešingi pasauliai, dvi skirtingos ideologijos. Vienoje stalo pusėje buvome mes, svečiai, laisvojo, demokratinio pasaulio vakariečiai. Kitoje stalo pusėje susėdo sustingę šeimininkai, diktatūrinio režimo „aparatai“, rytiečiai. Tarp abiejų pusių elgesio, išauklėjimo, išsimokslinimo, istorijos, patyrimų, pažiūrų ir net išvaizdos ir apsirengimo buvo praraja, nieko gero nežadanti pasitarimams. Išorėje visi stengėsi, nors ir dirbtinai, prisilaikyti bendrų elgesio taisyklių ir bent paviršiuje atrodyti vienodai. Tačiau žemiau to paviršiaus, lyg milžiniškas ledo luitas, slypėjo pragaištingas skirtumas, kuris laiks nuo laiko išsiverždavo paviršiun. Tuos išsiveržimus ir derybų keistenybes galima suprasti tik to didelio skirtumo suvokimu.

Po ketverių metų žiūrint į šį dabar subyrėjusį projektą, tenka pasakyti, kad tas milžiniškas skirtumų ledo luitas ir buvo to projekto subyrėjimo, kaip „Titaniko“, priežastimi.

KOSTAS BURBA

PARADOKSAS

Mano dalyvavimas šiose derybose buvo vienas iš gyvenimo paradoksų. Patekau į derybas dėl kelių priežasčių:

- Tuo metu dirbau valdiškoje tyrimų laboratorijoje, kur buvo vykdoma detente programa, bendravimas su sovietais energijos srityje. (Žiūr. atskirą aprašymą *Magnetas*).

- Administracija jau 1976 m. mane nužiūrėjo „magneto“ misijai.

- Mano rusų kalbos mokėjimas. Nors kalbu rusiškai be akcento, man buvo, ypač pradžioje, sunku su terminologija, kas apsunkino greitą žodinį apsigkeitimą posėdžių metu. Mūsų delegacijoje Maskvoje buvau vienintelis mokąs rusų kalbą.

- Taip pat buvau mūsų delegacijoje vienintelis, kuris pažino sovietų sistemą ir galėjo interpretuoti jų elgesį, būdą ir galėjo atskirti jų propagandą nuo tikrovės. Kiti delegacijos nariai nesiorientavo sovietų gyvenime, istorijoje, literatūroje.

- Mano asmenišką smalsumą po 36 metų vėl pažvelgti iš arčiau į sovietinį gyvenimą šį kartą apsaugotam JAV pilietybe ir valdžios delegato kredencialais. Tačiau tokia apsauga, kaip vėliau teko spaudoje skaityti, Sovietų Sąjungoje mažai ką reiškia.

- Taip pat man buvo proga iš Maskvos nuvykti penkiom dienom į Lietuvą, pirmą kartą po 33-jų metų.

- Skrendant du kart į Maskvą, tris kart galėjau pasirinkti maršrutą vakarų Europoje ir keliom dienom apsistoti Londone, Paryžiuje ir Madride.

- Visos tos kelionės man beveik nieko nekainavo, išskiriant ekskursiją į Lietuvą.

Skaitau, kad mano svarbiausioji misija buvo interpretuoti JAV atstovams sovietų elgesį ir galvoseną ir apsaugoti juos nuo klaidingų įspūdžių Maskvoje ir derybose. Mano tarnybinis raportas

po tų kelionių į Maskvą buvo kai kurių šaltai priimtas ir buvo daromos pastangos jį nuslopinti. Tai greičiausiai darė tie, kurių interesas buvo išsilaikyti šioje detente programoje, kurie įgimto amerikietiško gero ir naivaus būdo vedami, vengė ką nors neigiamo paminėti apie savo detente partnerį, kurie nematė arba nenorėjo matyti ir tiesiog negalėjo sau įsivaizduoti sovietų tikrų intencijų ir jų šetoniškos esmės.

Paradoksas buvo tame, kad nedalyvauti tame posėdyje turėjau daugiau ir rimtesnių priežasčių. Mano tėvai 1923 m. repatrijuojant į Lietuvą, bėgo nuo bolševikų, viską palikę. 1944 m. aš su šeima irgi bėgau nuo bolševikų viską palikęs Lietuvoje. Ir štai dabar 1977 m., aš sėdėjau, dantis sukandęs, Maskvoje, toje konferencijoje!

REŽIMAS

Nepaisant tų paminėtų priešingumų, mes tame posėdyje susėdom prie bendro stalo su sovietų delegatais, kurie atstovauja ir remia režimą, kuris:

- Per 60 metų viešai skelbia ir vykdo pasaulio užkariavimą ir vakariečių sunaikinimą,
  - Laiko fiziniame ir dvasiniame sukaustyme 265 milijonus gyventojų,
  - Sąmoningai ir sistematiškai skleidžia melą, propagandą ir disinformaciją visame pasaulyje,
  - Vagia ir išvilioja vakariečių technologiją ir karines paslaptis, brutalia jėga švaistosi po kaimynines valstybes ir grasina ginklais visam pasauliui,
  - Vykdo teroro veiksmus visame pasaulyje ir sukelia karus savo ir papirktų bei suklaidintų agentų rankomis,
- Sudaro sutartis, kad surišti partnerį ir jas laužo,
- Klastoja istoriją ir net savo pereinamojo šimtmečio rašytojų veikalus,
  - Sunaikino savam krašte šeimos, moralės ir religijos pagrindus ir įvedė savo status,
  - Nesiskaito su žmogaus elementarinėmis teisėmis, kalina milijonus konclageriuose ir kankina psichiatrinėse ligoninėse,
- Yra režimas, kurio sąžinėje yra apie 60 milijonų nekaltų aukų kraujas.

Tokių minčių lydymas galvojau apie detentės prasmę ir stebėjau posėdžių eigą.

DERYBOS

Apibendrinant derybas su sovietais, tenka išvardinti būdingus bruožus bei sovietų vartojamus metodus.

1. Derybos su sovietais yra išskirtinos iš ~~be~~ kokių tarptautinių derybų. Derybos su rytų Europos sovietų satelitais jau yra daug panašesnės į derybas tarp vakariečių. Tokios nuomonės prieina derybų žinovai.

2. Sovietai taiko derybose **dvigubą standartą**. Sovietai žino, kad vakariečiai bus nuoseklūs savo nutarimuose ir laikysis priimtos tvarkos bei pažadų. Tuo tarpu sovietai sau leidžia išsišokimus, nesiskaitymus su tvarka ir pažadais.

3. Sovietai, nors ir prisilaiko tarpusavyje beveik kariškos **disciplinos**, tačiau į susirinkimus dažnai vėluoja, arba be jokių paaiškinimų visai nepasirodo, arba nutraukia derybas.

4. Derybų **atmosfera**, ypač pradžioje, yra įtempta, kariškai disciplinuota, be šypsenu, be anekdotų, be nukrypimų į gyvenimiškas smulkmenas, kaip orą arba sportą.

5. Sovietų delegatų skaičius dažniausiai būna keleriopai didesnis už vakariečių, kartais net 10 prie 1, kai derybos vyksta Sovietų teritorijoje.

6. Prie stalo susėdimo tvarkos ir prabilimo eilės atžvilgiu, sovietai griežtai prisilaiko **piramidės formos**. Delegacijos centre sėdintis ir pirmas prašnekantis yra piramidės viršūnė. Mes susėdom kaip kam pakliuvo ir prabildavom pagal reikalą, ne pagal „čią“.

7. Pristatant pirmame posėdyje savo delegatus, sovietų vyriausias visus **ištitulavo** mokslo daktarais. Mūsų tarpe tokių nebuvo, buvo inžinieriai, laborantai ir technikai, tačiau ir tų titulų mes neavartojom. Nežiūrint to, sovietai atkakliai mus titulavo daktarais. Esu tikras, kad ir jų tarpe ne visi tokie buvo.

8. Posėdyje vyravo **biurokratizmas**. Viskas buvo atliekama formaliai, raštiškai, pakartotinai su ilga procedūra. Protokolų rašymas ėjo dviem kalbom, juodraščiai ir galutinės versijos buvo aprobuojamos abiejų pusių. Ištaisymai ir dažni kalbos nesuderinimai labai prailgindavo ir apsunkindavo pasitarimų užbaigimą.

9. **Administracinis ir pagalbini** pasitarimų **personalas** dažnai šlubuodavo savo patarnavimuose. Pavyzdžiui, kartais „pamesdavo“ bylas bei dokumentus, laiku neparūpindavo vertėjų, maši-

ninkes, foto kopijas, susisiekimo priemonės ir pan. nuo tokių „smulkmenų“ kartais priklausydavo, arba buvo manipuluojama, pasitarimų eiga.

10. Vasaros karščių metu tenka kentėti, arba geriausiu atveju - sėdėti netoli ventiliatoriaus ir laikyti plazdenančius raštus. Oro vėsinimo įrengimai yra retenybė.

11. Išvietėse visada, dienos įpusėjus, pritrūkdavo tualetinio popieriaus. Situaciją kartais gelbėdavo numesti vietiniai laikraščiai, tuo pačiu bent dalinai pateisindami savo egzistenciją. Vietoj valymo išvietėse vartojama dezinfekcija, apipilant patalpos pakraščius nemažiau dvokiančiais chemikalais.

12. Sovietai serga **patologišku paslaptinumu**, kuris vyrauja tarp jų pačių, jų aplinkoje ir ypač santykiuose su užsieniečiais. Laboratorių bei dirbtuvių durys koridoriuje dažnai būna užrakintos, jas atidaryti reikia žinoti šifrą. Vyriausias inžinierius, aiškindamas mums vieną iš jų projektų, „nežinojo“ pagrindinių parametrų, kuriuos man vėliau teko sužinoti iš kitų. Norint gauti užsienietišką pasiūlymą ir įkainavimą kuriam nors įrengimui, sovietai slepia to įrengimo paskirtį ir neįsileidžia į paskirties specifikacijas. Tas paslaptinumas siekia absurdo.

13. **Nepasitikėjimas** užsieniečiais ir jų įtarimas, kaip tas minėtas ledo luitas, visą laiką buvo jaučiamas konferencijoje. Pavyzdžiui sovietai iki paskutinės dienos įtarinėjo, kad JAV gali nepristatyti žadėtų įrengimų.

14. Neatskiriama Sovietų sistemos dalis yra jų liguistas **saugumas**. Patalpos, kuriose vyko derybos, buvo griežtai apibrėžtos, kur mes galėjome laisvai judėti, įskaitant rūbinę, koridorių, išvietes ir valgyklą. Lagaminai ir rūbai palikti viešbutyje, arba rūbinėje, portfeliai ir net šiukšlių krepšiai ir užrašų knygutės, reikalui esant, yra sovietų slapta tikrinami. Nauji pasitarimų dalyviai yra viešai, neva reporterių, arba, esant reikalui, slapta **fotografuojami**. Mano pirmo apsilankymo metu, posėdyje prie manęs prilindo fotografas ir iš kelių pėdų atstumo atlikinėjo savo darbą. Jis aiškinosi, kad dalyvių nuotraukos bus spalio mėn. „Soviet News“ žurnale. Žinoma, man tų nuotraukų neteko matyti, jos turbūt guli mano „personalinėje“ KGB byloje. Užsieniečiai yra apstatyti šnipais, mikrofonais, „draugiškais vadovais“ ir vertėjais. Norėdamas pasinaudoti žodynu, paprasčiau vadovės nuvesti mane posėdžių pertraukos metu į tyrimo instituto **biblioteką**. Vadovė pradžioje maloniai sutiko, bet nuėjo pasitikrinti prie telefono, grįžus man atsakė, kad „ketvirtadieniais biblioteka, deja, uždaryta“.

15. Pasinaudoti posėdžių metu **telekomunikacijos ir reprodukcijos** įrengimais praktiškai neįmanoma arba yra labai sudėtinga. Susisiekti telefonu su savo įstaiga Chicagoje iš Maskvos kartais užtrukdavo kelias paras. Jei kartais pavykdavo gauti greitą susirišimą, tai arba jis buvo labai blogai girdimas, arba trukdomas ir pertraukiamas be paaiškinimų. Net mums specialiai įrengtu telefonu iš mūsų darbo kabineto institute negalėjome tinkamai susisiekti su aerodromu, viešbučiu arba ambasada. Tačiau visada iš pirmo karto galėdavom susisiekti su mūsų vadovais - „angelais sargais“, kaž kur tai tame pačiame institute. Maskvos telefono knygos mums nedavė ir jos neteko matyti. Gauti brėžinio arba protokolo foto kopiją yra ilga ir sudėtinga procedūra. Kopijavimo mašinos buvo už mūsų judėjimo erdvės ribų, griežtoje priežiūroje ir pasiekiamos tik per aukštesnes instancijas arba „vadovus“.

16. Įposėdžius sovietai ateina **gerai pasiruošę** su detaliu planu ir savo tikslo siekia intensyviai, užtikrintai ir griežtai, prisilaikant savo plano. Jų tikslai ir įgaliojimai yra iš anksto aukštesniųjų pareigūnų, nedalyvaujančių pasitarime, nustatyti ir patvirtinti. Nenumatyti pakeitimai ir nukrypimas nuo jų plano išmuša juos iš vėžių, ir jie nebegali tartis ir, arba nutraukia posėdį, arba vengia tą pakeitimą diskutuoti.

Užsieniečių delegacijos, kurios nėra labai gerai iš anksto pasiruošusios ir tarpusavyje susitarusios ir kurios nemoka ryžtingu momentu pasakyti „niet“, gali lengvai tapti sovietų derybų aukomis.

17. Kas, kada ir kaip daromi sovietų **nutarimai** yra jų paslaptis. Lėktuve teko susipažinti su JAV įmonės administratoriumi, kuris skrido į Maskva, kad išsiaiškinti ir pastudijuoti „Soviet decision making process“. Tiek tas nutarimų procesas yra sovietų biurokratijos supainiotas ir tiek jis yra skirtingas nuo JAV proceso, jog tikrai vertas studijos.

Sovietai dažnai vengia daryti nutarimus posėdžio metu. Jie delsia, atideda arba nutraukia pasitarimą tam, kad po pertraukos grįžti su nutarimu arba kontrapasiūlymu. Atrodo, jog kažkur vyksta lygiagretus vien sovietų pasitarimas, iš kurio jų delegatai semiasi informaciją ir platesnius įgaliojimus bei nutarimus. Mūsų šaliai yra įpratę daryti nutarimus vietoje ir dažniausiai turi savo srityje platesnius įgaliojimus.

18. **Čigoniškos derybos**. Sovietai dažnai derisi iš principo ir dėl smulkmenų. Tai dalinai paaiškina tu, kad besiderintieji turi pasirodyti prieš

savo vyresniuosius, kad štai jie neužmiršta ir smulkmenų, sugeba išsiderėti iš kapitalistų bet ką.

19. Kartais sovietai sėkmingai vartoja **delsimo taktiką**. Jie žino, kad vakariečiai yra labiau nekantrūs ir kad išvykimą iš Maskvos tuščiomis rankomis vakariečiai priskiria savo asmeniškam nepasisekimui. Todėl paskutiniu momentu gali nusileisti ir eiti į kompromisus sovietų naudai, kad tik greičiau grįžti su koku nors užsakymu arba užbaigta sutartimi. Ilgų derybų taktika irgi yra žinomas sovietų triukas.

20. Kitas sovietų kartais vartojamas manevras yra delegacijos **vadovo pakeitimas**. Tuo pačiu viskas, kas buvo iki šiol sutarta, lyg ir anuliuojama, arba naujam vadovui nežinoma ir neprivaloma.

21. Kartais sovietai **iškart derisi su dviem konkuruojančiom vakariečių firmom**, tuo nustatant vieną prieš kitą ir išgaunant sau palankiausią sutartį. Klasiškas istorinis šios taktikos pavyzdys buvo 1939 metų Stalino - Molotovo derybos Maskvoje lygiagrečiai su Hitleriu - Ribentropu ir su anglų - prancūzų delegatais. Pagaliau, susitarę su Hitleriu sovietai paskatino jį pradėti karą prieš Lenkiją, tuo sukeldami Antrąjį pasaulinį karą.

22. Prisidengiant vaišingumu ir svečių užėmimu, sovietai stengiasi **neduoti užsieniečiams laisvo laiko** tarpusaviams pasitarimams be jų dalyvavimo. Tuo tarpu, kai sovietų atstovai pietų ir pertraukų metu ir vakare pranyksta ir gal tariai savo tarpe, užsieniečiai yra visą laiką lydimi bent kelių vadovų, gerai mokančių anglų kalbą. Tie palydovai stengiasi ateiti jau iš pat ryto ir susėsti prie bendro pusryčių stalo ir dalyvauti pietų metu. Vakare jie „rūpinasi“ užsieniečių pramogomis arba pasivaikščiavimais mieste ir apsipirkimu. **Viešbutyje** mūsų pavieniai kambariai buvo išmėtyti po kelius aukštus ir nei vienas nebuvo gretimai kito, kas palengvino sovietams mūsų veiklos sekimą ir apsunkino mūsų tarpusavį susisiekimą.

23. Pasitarimų užbaigtuvėm, o kartais ir atvykimo dieną, sovietai mėgsta svečius ir save pavaišinti. Vodka, gruziniškas konjakas ir Besarabijos vynai pilstomi iš neišsemiamų grafinų. Atsiranda gera „zakuska“ ir tradiciniai agurkai su grietine. Ta proga prisilaikant piramidinės struktūros, prasideda kalbos ir begaliniai tostai. Mūsųškiai, pamėgdžiodami sovietus, siūlo kontra tostus ir tos ceremonijos užsitęsia iki vėlyvos nakties. Čia sovietams yra gera proga nugirdyti ir sukompromituoti vieną kitą silpnybę turintį užsienietį, nors ir jie patys ta proga gerokai

nusigeria. Pasitarimų metu ant stalų dažnai patiekiamas mineralinis vanduo, o pertraukos metu geriama arbata iš „samovaro“, rečiau kava, juoda, labai stipri ir iš mažų puodelių.

24. Vienas užsienio žurnalistas labai tiksliai Maskvoje apibūdino sovietų laikyseną kaip „agresive defensive“. Sovietai žino savo sistemos, gyvenimo, ekonomijos ir technologijos klaidingumą, menkavertiškumą ir atsilikimą, palyginus su vakariečių pasauliu. Tas „Minderheitskomplex“ iššaukia jų agresyvią laikyseną vakariečių atžvilgiu, ginant visomis priemonėmis viską, kas yra jų pačių ir puolant viską, kas yra užsienio. Nuolatinės stiprios valstybinės propagandos ir nuolatinio KGB sekimo įtakoje Sovietų piliečiai pasidarė **patriotai - šovinistai**. Tačiau tokia jų laikysena prilygsta muilo burbului, kuris „viens ant vieno“ iš esmės išsikalbėjus, pranyksta.

25. Juo aukštesnio laipsnio Sovietų pareigūnas, juo sunkiau prasiveržti pro jo **savisaugos burbulą** ir tuo atsargesnė jo laikysena užsieniečių atžvilgiu. Pačio aukščiausio „čino“ pareigūnai gali sau leisti laisvai santykiuoti su užsieniečiais ir net juos pasikviesti į savo butą, nes jie turi pakankamą pasitikėjimą partijoje ir KGB. Žemesnieji „aparatchikai“ to sau negali leisti, be to, jų butas ir gyvenimo aplinka būtų per skurdi parodyti užsieniečiui. Būnant JAV laboratorijoje, Sovietų pavieniai atstovai negalėdavo pasinaudoti mūsųškų kvietimu aplankyti privačius butus arba turėdavo gauti savo delegacijos vadovo sutikimą, kurio jie dažniausiai net vengdavo prašyti, nežiūrint didelio noro ir smalsumo arčiau pažinti mūsųškų privatų gyvenimą.

26. Nežiūrint Sovietų režimo, žmonių suvaržymų, mums teko ne kartą patirti nuoširdžius, draugiškus ir Sovietų aplinkoje nepaprastai mums malonius **prasiveržimus** mūsųškų atžvilgiu. Tie prasiveržimai būdavo dažniausiai susitikimuose „vienas ant vieno“ darbo arba triukšmingo pobūvio metu ir net iš visai svetimų praeivių parke.

Tuo metu lyg atsiverdavo sovietinio žmogausvidaus vartai ir apsireikšdavo „duša čelovek“, jo tikroji siela. Gėris, laisvės troškimas ir tikėjimas nėra režimo sunaikinti Sovietų žmonėse, jie guli prislopinti arti paviršiaus, gatavi prasiveržti tinkama proga. Manau, kad čia slypi vakariečių geriausias sąjungininkas ir **stipriausias ginklas** prieš Sovietų režimą.

Tuos prasiveržimus mes pastebėjom labiausiai paprastų darbininkų ir instituto žemesniųjų tarnautojų tarpe. Tai pasireikšdavo pokalbiuose,

mums brukamų dovanų pavidale ir slaptu kvietimu į savo butą.

27. Reikšdami savo draugiškumą amerikiečiams, kai kurie Sovietų bendradarbiai institute kišdavo mums dovanas: jų taip branginamus medalionus, atlapinius ženkliukus, knygas, tautodailės išdirbinius ir tokias keistenybes, kaip aprūdijusią pasagą (laimės linkėjimas) arba džiovintą žuvį. Tų dovanų įvertinimas ir supratimas paaiškėja, žinant sovietinį gyvenimą, jų papročius ir jų skurdžią aplinką. Apsikeitimas dovanomis yra senas Rusijos paprotys. Sovietai, kaip vaikai, laukia iš vakariečių dovanų. Apsukresnieji vadovai tiesiog reikalauja arba užsako tam tikras dovanas.

Mūsiškiai, žinoma, neatsilikdavo su dovanomis ir gausiai dalino, sovietų dideliame džiaugsmui, kramtomą gumą, „rock and roll“ plokšteles, kalkuliatorius, įrankius ir rankinių šviestuvų (batarėjų) lemputes ir pan. Pastarųjų trūksta Sovietų imperijoje. Tai teko pastebėti kai šeši jų mokslininkai ir inžinieriai buvo gegužės mėn. atvažiavę į mūsų JAV laboratoriją, magneto pirmiesiems bandymams stebėti. Bandymai ėjo dieną ir naktį ištisai, niekas Sovietų delegatų neprižiūrėjo. Tik vėliau mes patyrėm, kad iš visų rankinių šviestuvų buvo išsukinėtos lemputės. Tai labai nustebino mūsiškius, juo labiau, kad svečiai būtų buvę gausiau apdovanoti lemputėmis, jei jie tik būtų apie tai užsiminę. Pagal susitarimą sovietai, atvykę į JAV, gaudavo visą išlaikymą veltui, įskaitant pirmaeilius viešbučius ir dar 15 dolerių į dieną kišenpinigių. Mes, nuvykę į Maskvą, gyvenom skurdžiam viešbutyje ir gaudavom tik 10 rublių į dieną ir tuos pačius buvo nelengva išleisti dėl prekių ir laiko stokos.

28. Derybos su Sovietais yra nepaprastai apsinkintos kalbų skirtumu ir tuo, kad beveik niekas iš amerikiečių nemoka rusų kalbos. Iš 20 sovietinių atstovų gal tik vienas ar du, dažniausiai vyresniojo amžiaus, nemoka anglų kalbos. Dažniausiai užsieniečiams parūpina savo vertėjus, kartu ir vadovus, nuo kurių malonės tenka priklausyti. Turėti savo patikimą gerą vertėją yra būtina, vykstant į Maskvą. Geras vertėjas privalo gerai mokėti ne tik abi kalbas, bet ir derybų srities terminologiją, būti greitas ir iškalbus. Tai reikalingi ir talentas retai aptinkami viename asmenyje. Vienas iš sovietų vertėjų institute turėjo visas gero vertėjo savybes, bet jis man skundėsi, kad jo niekad neima į Angliją arba JAV. Man be jo paaiškinimų buvo aišku kodėl: jis yra žydas. Pasitarimų metu sovietų vertėjas verčia užsieniečiams

tik tiesioginius į juos kreipimusius ir jų atsakymus. Jis neverčia sovietų tarpusavio kalbas bei pastabas derybų metu. Tai vertėjui fiziškai neįmanoma ir sovietų nepageidaujama. Tuo būdu užsieniečiai praranda daug ko išreikšto. Be to, kiekvienas vertimas, nežiūrint savo tobulumo, negali atstoti originalios kalbos.

29. Dar viena būdinga Sovietų biurokratijos silpnybė yra ta, kad jų įstaigų arba įmonių padaliniai dažnai tarpusavyje **nebendruoja**, neturėdami bendro intereso ir net vienas prieš kitą intriguoja, neturėdami tinkamos bendros koordinacijos. Didelėje ir sudėtingoje statyboje tas priveda prie laiko gaišinimo ir suirutės.

30. Būnant Maskvoje, tarp mūsiškių išsivystė nepaprasta draugystė, kuri tebesitęsia grįžus į JAV. Atrodo, lyg mes kovojome bendrame fronte ir „užsikrėtėm apkasų draugyste“.

EPILOGAS

Sovietų Sąjungos gyvenimas pilnas paradoksų: vienas iš jų yra tas, kad Sovietų Sąjungą galima geriau pažinti nebūnant ten. Blogiausias būdas yra, kai nemokantis rusų kalbos užsienietis patenka į sovietų vadovų rankas ir mato bei klausosi tik tą, ką jam tie vadovai rodo ir aiškina. Šitokiu būdu, keliaujant iš Sovietų Sąjungos, grįžta daug „ekspertų“. Įsileidžiant turistus, sovietai turi tik du tikslus: „iščiulpti“ turistą užsieninę valiutą specialiai jam pritaikytom aukštom kainom ir krautuvėm, ir „praplauti“ užsieniečio smegenis sovietine propaganda apie jų laimėjimus ir sistemos tobulybę, iškraipant istoriją ir faktus.

Kartais dar prisideda trečias tikslas, užverbuoti sau palankų užtarėją arba šnipą, turistui grįžus į Vakarų. Kartais tam vartojamos provokacinės priemonės užsieniečius sukompromituoti, inscenizuoti jo nusikaltimą, sukelti skandalą ir priversti jį išsipirkti šnipinėjimo pažadu.

Klausytis sovietinių vadovų yra liūdna ir šlykštu. Liūdna todėl, kad tie Sovietų sistemoje išaugę ir išauklėti žmonės nežino net savo krašto tikros istorijos ir ekonomijos stovio. Šlykštu todėl, kad tie vadovai porina nieką ir skleidžia disinformaciją. Gal vienas kitas iš jų ir netiki tam, ką jis kalba, vienok užsieniečiui jis privalo taip kalbėti. Gyvenant užsienyje, kur yra laisva spauda, kritika ir visiems prieinami visi informacijos šaltiniai kiekvienas gali objektyviai pasiiformuoti apie Sovietų Sąjungos istoriją, revoliuciją, ideologiją, ekonomiką, politiką, statisti-

Nukelta į 34 puslapį

MAGNETAS

KOSTAS BURBA

Detente

1972 m. spalio mėn. JAV prezidentas R. Nixon Maskvoje pasirašė bendravimo su Sovietų Sąjunga sutartį. - Tai davė pradžią vadinamai detente politikai.

1975 m., vykdant detente politiką, mano darbovietėje - Argonne National Laboratory (ANL) buvo pradėtas statyti Sovietams nepaprastas magnetas. ANL detente pasireiškė plačiu bendravimu su Sovietų mokslininkais ir inžinieriais, ypač energijos srityje.

Sovietai tuo metu buvo gerokai pažengę magneto - hidrodinaminiam (MHD) elektros gamybos tyrinėjime. Tas jų tyrinėjimas koncentruojasi Maskvoje Aukštos Temperatūros Mokslo Akademijos institute (IVTAN). Ten yra pastatyta pramoninio dydžio, veikianti MHD jėgainė. Tokios jėgainės JAV neturi. Tad mainais už tos jėgainės ir jos tyrimų davinių panaudojimą JAV atsilygino pristatydamos į IVTAN minėtąjį ANL specialų magnetą su visais priedais. Buvo aiškinaama, kad toks technologijos apsikeitimas yra abipusiai naudingas ir sutaupys JAV apie 100 milijonų dolerių, statant panašią MHD jėgainę ir pagreitins bent 4 metais JAV pažangą MHD srityje.

MHD

MHD elektros gamybos principas yra seniai žinomas ir skiriasi nuo dabar įprasto būdo tuo, kad neturi besisukančios turbinos ir generatoriaus. Naudojant bet kokį kurą, papildant deguoniu ir oru po spaudimu, degimo kameroje susidaro plazma, karštos jonizuotos dujos, 2550°C. Įpurškiant kalio druskos skiedinio (K_2CO_3 , 50%) pakeliamas plazmos elektros laidumas. Tokia plazma viršgarsiniu greičiu patenka į „kanalą“, kurio šonuose yra elektrodai. Kanalas yra apsuptas labai stipraus magnetinio lauko. Tuo būdu, lyg nuolatinės srovės generatoriuje, kanalo elektroduose sužadinama įtampa, kuri per inverterius, Maskvoje, pakeičiama į 50 ciklų dažnumo elektros srovę ir gali būti sindronizuota su miesto tinklu. Tolimesnis plazmos energijos (karščio) išnaudojimas atliekamas įprastos turbinos ir generatoriaus

pagalba. Tuo būdu visos instaliacijos naudingumo koeficientas gali būti pakeltas iki 50-70%, vietoje įprasto jėgainių 30-40%.

MHD principo praktiškas pritaikymas dar turi daug problemų, bet šiuometinėje energijos krizėje yra vertas bandymų.

MAGNETAS

Sovietų vartojamas magnetas MHD jėgainėje yra įprastos konstrukcijos, sveria apie 50 karų daugiau negu ANL pristatytas ir sunaudoja apie 20 kartų daugiau energijos jo sužadinimui, daugiau negu ta jėgainė gali pagaminti.

ANL magnetas yra „viršlaidumo“ tipo, visai neturi geležies, sveria apie 40 t ir suvartoja tik apie 100 KW šaldymui palaikyti. Magneto apvijų laidininkas yra niobio ir titano (Nb-Ti) lydinys, išpraustas į vario juostą. Apvijų temperatūra palaikoma netoli absoliutaus nulio, apie minus 269°C. Pilnai sužadintas, prie 892A, magnetas sukelia plazmos centre 50 000 gausų lauką. Viršlaidumas pasireiškia tuo, kad kai kurie laidininkai labai žemoje temperatūroje praranda varžą ir jų I^2R nuostoliai praktiškai pranyksta, tuo būdu syki „užkrautas“ magnetas visai nereikalauja papildomos energijos. Žemos temperatūros palaikymui, vartojama gana sudėtinga šaldymo sistema. Pats magnetas izoliuotas šiluminiai, lyg vakuomo butelis, šaldomas skystu azotu ir skystu heliu. Viršlaidumo magnetų srityje Sovietai yra gerokai atsilikę, palyginus su JAV.

Magnetą statė du su pusę metų, ir su visais priedais jis kainavo apie 3 1/2 milijonų dolerių. Priedus sudaro: 2 šaldymo mašinos, 4 Devuaro indai, 4 kompresoriai, elektroniniai įrengimai, instrumentai, kompiuteris, kabeliai, vamzdžiai, atsarginės dalys, įrankiai, brėžiniai ir vadovėliai. Įskaitant sunkvežimį ir magneto pakrovimo priekabą, iš viso į Maskvą buvo nuskraidinta apie 75 t įrengimų. Po to IVTAN vis „melžė“ ANL papildomų dalių, patobulinimų ir pakaitų.

SKRIDIMAS C5

1977 m. birželio 17 d. magnetas su visais priedais, lyg velykinis išdažytas kiaušinis, buvo atsargiai gabenamas iš ANL į Chicagos O'Hare

aerodromo karinę dalį. Po ilgų derybų ir pasiruošimų ANL pavyko gauti magneto transportui didžiausia pasaulyje lėktuvą, karinį C5. Į tą lėktuvą telpa 6 Greyhound autobusai, jis gali pakelti apie 82 1/2 t važtos, 190 785 litrų kuro. Lėktuvas su įgula ir prietaisais sveria apie 120 t. Lėktuvas yra 81.30 m. ilgio, sparnų plotis 73.10 m ir uodega 19.84 m aukščio. Keturi lėktuvo sprausiniai General Electric motorai išvysto po 17 600 kg veržlumo (thrust) kiekvienas. 1970 m. užbaigus statybą, C5 kaina buvo 4.5 milijonų dolerių už 81 lėktuvą. Taigi, C5 lėktuvas buvo vienintelė priemonė magneto svoriui pakelti ir be perkrovimų greitai nugabenti iš Chicagos į Maskvą. Transporto istorijoje tai buvo atžymėta kaip rekordas.

Sekmadienį, birželio 19 d. 13 val. lėktuvas lengvai issibėgėjo ir mums nejučiant 360 t pakilo į orą, 10 000 km 12 val. skridimui į Maskvą. Lėktuve buvo: 17 asmenų karinė įgula, 4 lėktuvo apsaugos ir kariniai korespondentai, 4 sunkvežimo ir priekabos įgulos nariai, 6 aukšti pareigūnai iš Washingtono ir ANL, 2 ANL fotografai ir filmuotojai, 2 sovietai - navigatorius ir radijo operatorius (padėti skristi Sovietų teritorijoje), sovietus lydintis JAV majoras iš Maskvos ir mes, 8, magneto įgula. Skridimo metu teko laipti po lėktuvą ir tikrinti magneto pritvirtinimus ir jo akselerometro pajudėjimus.

Lėktuvas buvo du kart ore papildomas kuru. Tuo metu teko po pusvalandį dėvėti parašitą ir išklaudyti instrukcijas, kaip šokti į jūrą. Įgula mums aiškino, kad sovietai neturi kuro papildymo ore technologijos ir mūsų sovietų palydovams tai nebuvo rodoma.

Lėktuvo C5 pirmas pasirodymas Sovietų Sąjungoje, ir mūsų krovinyos buvo istorinis įvykis, radęs atgarsį spaudoje, filmuose ir televizijos ekranuose tiek Sovietų Sąjungoje, tiek ir JAV. Skridimas, išsikrovimas, važiavimas Maskvos gatvėmis, spaudos konferencija ir bankietas IVTAN prailgino mūsų darbo dieną į 28 val., net nepastebėjom, kur dingio pilsio naktis.

Šeremetjevo aerodrome mus pasitiko sovietų minia. Įgulos kapitonas nenorėjo jos leisti į lėktuvą, tačiau aukštesnio laipsnio karinis atašė leido visiems eiti ir apžiūrėti visą lėktuvą. Pažymėtina, toks lėktuvas aviacijos dieną, gegužės mėn., buvo išstatytas Chicagoje, O'Hare aerodrome, įgula jį saugojo ir neleido savo krašto piliečiams kai kurias jo vietas apžiūrėti.

Sekančią dieną lėktuvas, tuščias sunkvežimis su priekaba ir visi, išskyrus magneto įgulą, išskrido atgal per Vakarų Vokietijos JAV aviacijos bazę į Chicago.

LENKŲ PRANAŠAVIMAS IR SOVIETŲ MELAS

Mums instaliuojant magnetą, IVTAN'e lankėsi lenkų mokslinė delegacija. Sovietai jiems aprodė įrengimus ir paaiškino, kad magnetas buvo Sovietų Sąjungos užsakytas ir nupirktas iš JAV.

Vėliau privačiame ir pripuolamame susitikime, Krokuvoje, mūsiškiai atitaisė tą Sovietų disinformaciją ir paaiškino, kad magnetas su visais priedais buvo suprojektuotas ir pastatytas JAV ir yra nemokamai paskolintas dviem metams IVTAN BENDRIEMS BANDYMAMS MHD srityje. Bent toks buvo tuo metu mūsų vadovybės planas ir pasiruošimas. Lenkai suabejojo tuo planu ir išpranašavo, kad JAV to magneto niekad nebematys.

MIGLOTA ATEITIS

1981 metams baigiantis, magnetas vis dar tebėra Maskvoje. Bendri bandymai ir važinėjimai nutrūko 1979 m. po Sovietų Afganistano invazijos.

Magneto grąžinimas dabar kainuotų apie 360 000 dol. ir jo pritaikymas JAV yra labai ribotas. Technologija pažengė pirmyn ir dabar JAV yra pastatyti didesni ir tobulesni viršlaidumo magnetai. JAV vysto savo MHD programą ne menkesnę už Sovietų.

JAV valdžios pareigūnai šiuo metu neapsisprendžia, ką daryti su magnetu ir detente programa. ANL paruošė planus sekantiems atvejams: tęsti programą, nutraukti programą ir sunaikinti magnetą Maskvoje, atsigabenti magnetą į JAV arba perleisti magnetą su visais priedais Sovietams.

Panašioje būklėje yra ANL užsakytas 3 milijonų dolerių kanalas IVTAN - MHD bandymams. Kanalas yra prieš pusantrų metų pagamintas Westinghouse bendrovės ir dulksta dabar ANL sandėlyje. ■

KAZYS SEKMAKAS - SUKAKTUVININKAS

Š.m. birželio 11 d. suėjo 25 metai kaip ALIAS Chicagos skyriaus narys, dipl. inžinierius - chemikas, baigęs 1944 m. mokslus Kaune, Kazys Sekmakas dirba De Soto, Inc., Des Plaines Illinois. Ta proga apie jį pasipylė daug straipsnių viešojoje ir technikinėje spaudoje bent 20 leidiniuose.

Technikos Žodis jau ne kartą rašė apie K. Sekmako nepaprastus atsiekimus polimerų chemijos srityje. Kas tai yra polimeras? Į tai, chemiją primiršusiems, K. Sekmakas atsako, kad tai organiniai arba sintetiniai junginiai gan aukšto molekulinio svorio, susidedantys iš pakartotinių, lengvų molekulių ryšių, kurie skiriasi atomų rūšimi ir skaičiumi molekulėje. Dažuose ir metalo padengime polimerai sudaro ploną dangą, kuri stipri lyg klijai, rišasi su dažomu paviršiumi arba metalu, suriša dažų pigmentą ir sudaro alastinį ir blizgantį paviršiaus užbaigimą.

K. Sekmako gausūs išradimai JAV susilaukė 107 patentų, o užsienyje (15 valstybių) - 200, kaip Vakarų Europoje, Azijoje ir Afrikoje. JAV yra tik maža grupė išradėjų, kurie gali pasididžiuoti, turėdami po 100 patentų. Užsieniniai patentai yra daugumoje JAV patentų pakartojimai, praėjus 17 metų patentų teisės išsibaigia. Visi K. Sekmako patentai priklauso jo darbovietėm. Bedirbdamas Armour and Co., jis įsigijo savo pirmą patentą 1956 m. insulino ir enzymų srityje. Nuo 1956 m. jo 104 JAV patentai ir visi užsieniniai priklauso De Soto bendrovei. Pasaulinis Sears Roebuck and Co. pardavėjų tinklas kasmet užsako pas De Soto K. Sekmako recepto dažų už 200 milijonų dolerių. Paklaustas T. Ž. korespondento kokiais datais jis dažė savo naujai praplėstą vasarvietę Michianoje, prie Michigano ežero, K. Sekmakas šypsodamasis atsakė: „Sears - Weatherbeater“. Tie dažai turi savyje aliejinių ir latex dažų visas gerąsias savybes.

Labiau negu patentų skaičius yra stebėtina, kad tie jo išradimai nėra „popieriniai“, bet komerciniai sėkmingi, pritaikomi virš 200 produktuose 48 valstybėse. Vienas iš tokių pritaikymų yra „Columbia“ erdvės laivo aluminio kevalo pirmasis dažų sluoksniu apsaugai nuo korozijos. Erdvėlaivis turi atlaikyti -75 F šaltį erdvėje ir 300 F trinties temperatūrą atmosferoje, grįžtant žemėn. Kiti produktai, kurie naudojami tais išradimais yra šie: automobiliai, lėktuvai, namų reikmenys, raketos, kuro indų ir rezervuarų vidujinės išklojimo, maisto (žmonių ir žvėrių),

gėrimų dėžutės, pastatų sienų danga, foto kopijavimo popieris ir daug kitų.

Paklaustas ką jis pats laiko savo didžiausiu atsiekimu, atsakė: „Išradimas proceso, kuris taupo energiją ir laiką padengiant metalus organinių polimerų sluoksniu kambario temperatūroje“. Jis tą procesą išvystė 1977/78 m. Tai nebuvo netikėtas išradimas, sėdint po medžiu kol obuolys jam nukris ant galvos. Tai buvo sąmoningo ieškojimo ir užsibrėžto tikslo nelengvas, sistematingas siekimas. Įprastas metalo (arba produkto) padengimo būdas, apsaugai nuo korozijos ir galutinis paviršiaus užbaigimas buvo ir tebėra metalo pakartotinis kaitinimas ir aušinimas. Proceso metu produktas valomas mechaniniai ir cheminiai plaunamas, neutralizuojamas, džiovinamas ir pagaliau padengiamas pirminių dažų sluoksniu ir vėliau dar keliais pakartotinais sluoksniais. Dauguma to proceso žingsnių reikalauja produkto pakartotinę kaitinimą ir aušinimą specialiose krosnyse. Procesas yra sudėtingas, ilgas ir reikalauja daug energijos, ypač krosnių kaitinimui. K. Sekmako išradimas ir pakeičia tą procesą iš pakartotino mechaninio - šiluminio į grynai cheminį - vienkartinį.

Vartojant specialią organinę polimerinę medžiagą, produktas padengiamas kambario temperatūroje tik vieną kartą, tuo pačiu jo paviršius apsivalo ir įgauna galutinį užbaigimą. Tą procesą galima pritaikyti ir plastmasinėm medžiagom, kurios nepakenčia kaitinimo. Čia aprašyta tik suprastinta ir principinė to proceso eiga, be to, procesas pritaikomas pagal produkto poreikavimus. Tas išradimas sutaupo plačiai pramonei daug kuro ir laiko. Tapogi panaikina oro ir vandens taršą, kas yra būdinga įprastam metalui, vartojant chemikalus (chromatus) paviršiaus paruošimui ir skalavimui.

K. Sekmakas yra „staff scientist for polymer development“, grupės vadovas. Tai aukščiausia De Soto techninė pozicija, specialiai sudaryta jam. Bendrovė vertina jį kaip inžinierių, mokslininką, išradėją ir nenori jo prarasti keldama jį į administracinę vadovaujamą poziciją.

Ponia Birutė Sekmakienė - Adomavičiūtė aktyviai dalyvauja ALIAS Chicagos skyriaus pagalbiniam vienete ir rūpestingai prižiūri vyrą. Jų dukterė Rita baigė chemiją - biologiją Illinois

Nukelta į 34 puslapį

CIVILINĖ APSAUGA SOVIETŲ SĄJUNGOJE

V. Petraitis

U.S. Government Printing Office, Washington, D.C. išleido *Civil Defense - A Soviet View* 374 pusl. knygą su 139 iliustracijomis. Kaina 3.45 dol. Vertimą iš rusų kalbos atliko Oak Ridge Laboratorija, leidimą prižiūrėjo oro laivyno vadovybė.

Tai yra vertimas *Graždanskaja Oborona* antros laidos Maskvoje 1970 m., 500 000 tiražo, skirto technikos ir amatų mokykloms.

Sovietų Sąjungoje vyrauja įsitikinimas, kad atominis karas gali įvykti ir kad jo pasekmės gali būti sušvelnintos civilinės apsaugos priemonėmis. Sovietų Sąjunga niekad nenustojo ruošti karui ir civilinės apsaugos srityje padarė nemažą pažangą. Tuo tarpu JAV-bėse, Kanadoje ir Vakarų Europoje civilinė apsauga praktiškai neegzistuoja.

Minėtos knygos 12 skyrių turinys yra toks:

1. Civilinė apsauga atominiame kare. Galimo ateities atominio karo pobūdis, civilinės apsaugos tikslai, jos organizacija miestuose, miestų rajonuose, kaimuose, įmonėse ir mokslinėse institucijose.

2. Masinio sunaikinimo ginklų apibūdinimas (pagal užsienio spaudos duomenis). Atominiai ginklai, atominių sprogimų tipai, atominio sprogimo sunaikinimo faktorius, antraeilės žalos efektas, atominės žalos plotai, radiacijos užteršimo zonos. Cheminiai ginklai, jų charakteristika, pagrindinės nuodingos medžiagos, jų pritaikymo metodai, cheminio užteršimo plotai, biologiniai ginklai, patogeniškų (ligas sukeliančių) mikrobu ir toksinų sąvoka, biologinių ginklų panaudojimo metodai, biologinių ginklų užteršimo plotai.

3. Apsaugos metodai, gyventojus išskleidant ar evakuojant. Išskleidimo ir evakuacijos planavimas, jų sąvoka, pasiruošimas, radiacija ir cheminė apsauga.

4. Individualės apsaugos priemonės. Dujokaukių projektavimas, filtro tipo dujokaukės, orą teikiančios priemonės ir dujokaukės, paprasčiausios priemonės apsaugoti kvėpavimo sistemą, odai apsaugoti priemonė, apsaugos rūbų naudojimo taisyklės, odos apsauga improvizuotomis priemonėmis.

5. Civilinės apsaugos konstrukcijos. Paskirtis ir kvalifikacija, slėptuvių planavimas ir įrengimas, jų vidaus įrengimas, rūsio pritaikymas slėptuvei,

oro tiekimas slėptuvei, suprastintos filtrinės ventiliacijos įrengimas, slėptuvės sutvarkymas ir aprūpinimas, slėptuvės namuose, išorinių slėptuvių konstrukcija, žmonių įrengtos improvizuotos apsaugos priemonės, slėptuvės iš žabų ar virbų. Kasyklų ir šachtų panaudojimas slėptuvėms, slėptuvių naudojimo taisyklės, jų palaikymas.

6. Techninės civilinės apsaugos priemonės, kurios padidina valstybės ekonominių įrengimų veikimo saugumą. Atominio sprogimo galimo suardymo zonų sąvoka, miestų ir pramonės rajonų planavimas ir statyba, atsižvelgiant į civilinės apsaugos reikalavimus, miestų rajonų statybos tankumo sumažinimas, sukuriant miestų satelitus. Plačių pagrindinių kelių konstrukcija, dirbtinų vandens rezervuarų konstrukcija, išorinių zonų išvystymas, įrengimas kelių tinklo aplink miestą, valstybės ekonominių įrengimų veikimo stabilumo įvertinimas, atsižvelgiant į atominį sprogimą, techniškos priemonės pritaikytos valstybės ekonominiams įrengimams. Darbininkų ir tarnautojų apsauga nuo masiniai panaudotų ginklų, vertingų ir retų įrengimų apsauga, elektros energijos, dujų, garo ir vandens tarnybos patarnavimo sistemų išlikimo ir stabilumo padidinimas, užtikrinimas apsaugos nuo radiacijos cheminio ir biologinio užteršimo.

7. Civilinės apsaugos planavimas valstybės ekonominių įrengimų srityje. Plano išvystymas ir jo pagrindiniai reikalavimai. Planas, kaip organizuoti administratyvę kontrolę, perspėjimą ir susisiekimą įmonėse. Planas, kaip išgelbėti ir atstatyti darbo įmones. Planas, kaip apsaugoti maisto, pašaro ir vandens atsargas nuo radiaktyvių ir nuodingų medžiagų bei biologinių veiksnių.

8. Gyventojų laikysena, prieš puolimui gresiant. Ką gyventojai turi daryti išgirdę per radiją šiuos civ. apsaugos signalus: oro pavojus, uždarykti apsaugos įrengimą, pavojaus atšaukimas, radiacijos užteršimo pavojus, cheminė ataka, biologinio užteršimo pavojus, potvynio pavojus.

9. Radiacijos detektoriai. Cheminės apžvalgos matuokliai, dozimetrinės kontrolės instrumentai.

10. Žvalgybos organizavimas ir vykdymas masinio sunaikinimo centre. Žvalgybos būdai, organizavimas ir įvykdymas, radiacijos ir cheminės

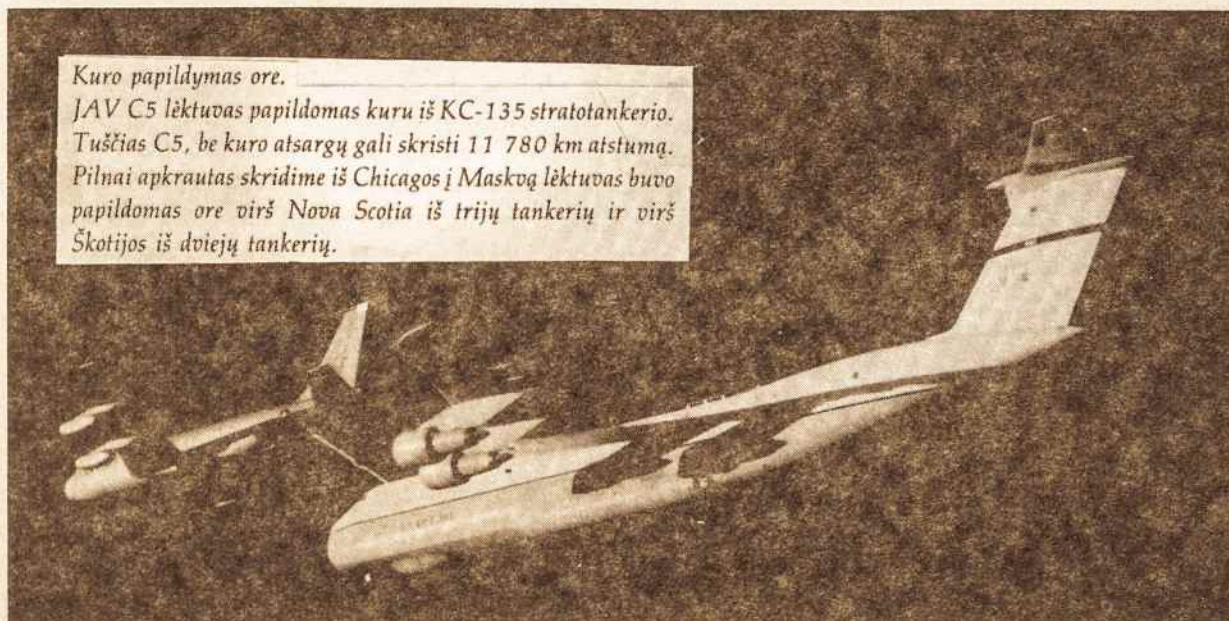

žvalgyba, techninė žvalgyba, gaisro žvalgyba, mediciniška žvalgyba, biologinė žvalgyba, veterinarinė žvalgyba. Užterštų plotų nustatymas iš žvalgybos gautų pavyzdžių.

11. Išsigelbėjimas ir būtini bėdos atveju atstatymo darbai. Pajėgos, įrengimai ir jų išdėstymas bazės plote, gelbėjimo operacijos parėmimas. Civ. apsaugos viršininko ir personalo vaidmuo

organizuojant ir vykdant išsigelbėjimo darbus, tų darbų metodai, partijos politinės veiklos organizavimas.

12. Gyventojų paruošimas bei treniruotė civilinei apsaugai. Programa, mokytojų kvalifikacijos, treniruotės organizavimas, civ. apsaugos instruktorių paruošimas, treniruotės metodai, civ. apsaugos informacijos paskleidimas. ■

*Kuro papildymas ore.
JAV C5 lėktuvas papildomas kuru iš KC-135 stratotankerio.
Tuščias C5, be kuro atsargų gali skristi 11 780 km atstumą.
Pilnai apkrautas skridime iš Chicagos į Maskvą lėktuvas buvo papildomas ore virš Nova Scotia iš trijų tankerių ir virš Škotijos iš dviejų tankerių.*

TECHNIKINĖ APŽVALGA

SKYRIAUS REDAKTORIUS

V. PETRAITIS

JAV STRATEGINĖS ALYVOS ATSARGOS

Dabartinis JAV valdžios planas yra turėti 1989 m. atsargoje 750 milijonų statinių (m.s.) alyvos žaliavos. (Viena alyvos statinė yra 42 galonai arba 159 litrai). Tos atsargos bus laikomos požemiuose, urvuose, pav., Bryan Mound druskos kasyklose, Texas ir kitur. Š.m. gegužės 8 d. atsargą sudarė 166 m.s. ir papildymas ėjo 0.5 m.s. į dieną greičiu. Šiam planui skiriama pirmenybė ir jo įvykdymui priduodama svarbi strateginė reikš-

mė. Plano įvykdymas yra energijos departamento (DOE) žinioje. Viena alyvos statinė valdžiai šiuo metu kainuoja apie 34 dol. Dabartinis alyvos suvartojimas JAV yra apie 20 m.s. į dieną. JAV kasdieninė gamyba yra 16 m.s. ir importas 4 m.s. 27.5% mažiau kaip pernai).

Alyvos atsargos tikslas yra kuriam laikui apsidausti nuo arabų grasinimo, jų boikoto ir nuo kitų ekonominių suiručių.

K. Burba

KUR PASUKS PRANCŪZIJA

BRANDUOLINĖS ENERGIJOS SRITYJE?

Prancūzijos inžinieriai, mokslininkai, ekonomistai ir parlamentarai dabar ruošiasi dideliems debatams, kurie numatomi šį rudenį parlamente. Naujai išrinktas septyneriems metams prezidentas Francois Mitterrand nori greitų ir gerai techniškai paruoštų debatų. Vartotojai ir visuomenė bus atsiklausti ir turės progos pasisakyti už arba prieš branduolinę energiją.

Technologijos srityje Prancūzija pastaruoju laiku parodė didelį savarankiškumą ir išradingumą. Jos ekonominė padėtis, neturint žibalo ir anglies, ją vertė ieškoti kitų energijos šaltinių. Dabar Prancūzija pasaulyje užima vadovaujantį vaidmenį branduolinių jėgainių ir reaktorių srityje. JAV, kur šioji technologija prasidėjo, atsiliko nuo Prancūzijos dėl vidujinių protestų, varžančių įstatymų ir dėl perdėto atsargumo.

Š.m. gegužės - birželio mėn. rinkimuose Prancūzijos kairieji užtikrintai laimėjo valdžią. Pirmą kartą po 25 metų parlamente jie gavo 285 vietas iš 491. Tuo būdu atrodė, kad kairiesiems nebereikalinga parama komunistų, su kuriais jie flirtavo prieš rinkimus, nebūdami tikri dėl esamos pergalės. Komunistai rinkimuose pralaimėjo puse to, ką turėjo, gaudami tik 44 vietas parlamente. Tad visus nustebino birželio 23 d. paskelbimas, kad į naująjį 43 narių kabinetą įeis 4 ministrai komunistai, pirmą kartą po 34 metų. Kariųjų tarpe yra radikalūs kairieji ir Mitterrand socialistai.

Šiame rinkime pastarųjų suskilusias frakcijas jis apjungė po 1971 metų prezidentinių rinkimų, kur jie gavo vos 5% balsų. Dešiniuosius sudaro gaulistai - 84 vietas ir Giscard, buvusio prezidento, centro koalicija - 64 vietas.

Kariųjų programoje yra toli siekiantieji politiniai ir ekonominiai pakeitimai, kurių tarpe yra ligšiolinio „tout nucleaire“ (visą elektrą iš branduolio) sustabdymas ir didesnis pramonės ir bankų nacionalizavimas. Jau paruoštas sąrašas projektų, kurie bus panaikinti arba statybos sustabdytos. Tai palietė „Electricite de France“ bendrovės branduolinę jėgainę, „Nogent Sur Seine“ netoli Paryžiaus, į kurią jau investuota 200 milijonų dolerių, 5200 megavatų (MW) Plogoff jėgainę Britanijoje ir kitas, viso 23 400 MW.

Numatomuose debatuose komunistai be abejo užims jiems įprastą ardančiąją poziciją prieš „tout nucleaire“, nežiūrint į tai, kad Sovietų Sąjungoje branduolinės jėgainės statomos be pertraukos.

Prancūzijos komunistai Vakaruose yra labiausiai paklusnūs Maskvai, tačiau, veikiant užsienyje, jiems tenka savo kailį išversti ir pasisakyti dabar net prieš Afganistano užėmimą, Lenkijos intervenciją ir už NATO!

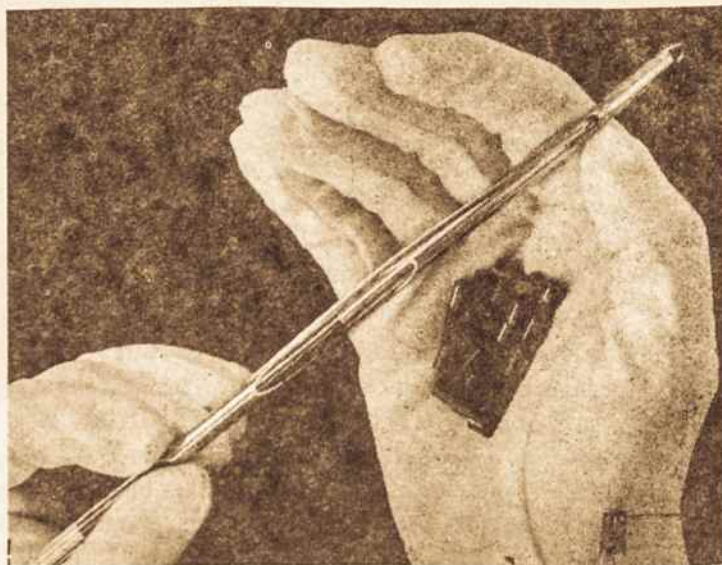
Radikalūs kairieji užims irgi „prieš“ poziciją branduolinių jėgainių klausime. Dešinieji norės tęsti sėkmingai pradėtą programą, bet socialistai turės sprendžiamąjį balsą.

Nesinori tikėti, kad Prancūzijos pažangieji pasuktų laikrodžio rodyklės priešinga kryptimi.

K. Burba

BRANDUOLINĖ ENERGIJA

Nuotraukoje parodytos rankoje (delne) laikomos atominio kuro „piliulės“, įdedamos į surinkimo lazdeles ir įstatomos į atominį reaktorių. Viena tokių „piliulių“ gali atstoti 3 tonas anglies, arba 504 galonus skysto kuro, arba 75 000 kubinių pėdų gamtos dujų. ■

IŠ MŪSŲ VEIKLOS

CHICAGOS SKYRIAUS

30 METŲ JUBILIEJUS

Š.m. gegužės 31 d. Amerikos Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjungos Chicagos skyrius atšventė savo trisdešimt metų veiklos sukaktį. 12:00 val. Jaunimo centro jėzuitų koplyčia buvo perpildyta skyriaus nariais ir svečiais, kur tėvas Juozas Vaišnys atlaikė mišias už 39 mirusius skyriaus narius. Šiame laikotarpyje mirė: inž. Zigmąs Bakaitis, inž. Izidorius Bartkus, inž. Pijus Bielskus, prof. Viktoras Biržiška, inž. Bronius Budginas, inž. Ignas Daukus, prof. Stasys Dirmantas, inž. Vytautas Galvydis, inž. Stanislovas Grižas, inž. Jonas Jasiukaitis, inž. Ksaveras Kaunas, arch. Petras Kiaulėnas, inž. Bernardas Kodaitis, prof. Steponas Kolupaila, prof. Jonas Kova-Kovalskis, inž. Petras Kubilius, inž. Juozas Laskauskas-Laskus, inž. Jonas Lenkevičius, inž. Angelas Matuzas, inž. Antanas Olis, inž. Kazimieras Paukštys, inž. Jurgis Paulikas, inž. Vytautas Pavilčius, inž. Jonas Ralys, inž. John Ramans, inž. Stasys Radzevičius-Radis, inž. Arvydas Rimas, inž. Antanas Rūbas, inž. Jonas Rugis, inž. Alfonsas Semėnas, inž. Juozas Steponavičius, inž. Romas Šiaudikis, prof. Jonas Šimoliūnas, arch. Skaistutis Šlapelis, inž. Stasys Švedas, inž. Antanas Vadopalas, dail. Adomas Varnas, inž. Albertas Vengrys, inž. Vladas Virakas. Susirinkusieji taip pat pasimeldė už sunkiai sergančius kolegas Juozą Sakalą ir Vytautą Vintartą. Kun. Vaišnys pasakė gražų šiai progai pritaikytą pamokslą, o Bronė Kovienė ir Albertas Kerelis perskaitė visų mirusių kolegų pavardes. Mišių metu solo pagiedojo mūsų jauna narė inž. Onutė Požarniukaitė. Šv. mišios buvo užbaigtos koplyčią drebinančiu Lietuvos himnu.

Po mišių skyriaus pirm. Bronė Kovienė atidarė 30 metų jubiliejinį posėdį Lietuvių Tautinių namų salėje, kur dalyvavo virš šimto narių, viešnių bei svečių. Bronė pasidžiaugė glaudžiais narių ryšiais, bendradarbiavimu ir veiklos tęstinumu. Ji pasakė, kad mus riša jaunystės gyvenimas Lietuvoje, universitetas, sunkūs ir džiaugsmingi pergyvenimai ir brangūs prisiminimai. Mus riša Lietuva, skausmas Lietuvos netekus ir brolių bei sesių lietuvių vargai bei kančios. Mus riša Maironio žodžiai: „Už tat tai, kad Tave, Tave vieną tiktai nuo jaunųjų dienų taip mylėjau karštai, kad Tau įkvėptas amžinas giesmes po kojų iki šiol nenuilsdamas klojau ir kloju.“ Per 30 metų prisirinkome naujų draugų ir tikimės, kad ateityje ir lietuviškas jaunimas sėkmingai su karšta jaunystės energija papildys mūsų retėjančias gretas.

Čia Bronė išreiškė padėką už puikias solo giesmes mišių metu Onutei Požarniukaitei, visų vardu prisegė gražią gėlę.

ALIAS Chicagos skyriaus valdybos nariai: pirm. Bronė Kovienė už podiumo, vicepirm. Albertas Kerelis kairėje ir vicepirm. Aloyzas Eiva dešinėje, pagerbia programos dalyvę pianistę Laurą Vaičekauskaitę

Atsidėkodama visiems 1949 metų pirmiesiems ALIAS nariams - iniciatoriams, skyriaus kūrėjams, pirmininkė prisegė jiems po baltą gvaizdiką. Taip buvo pagerbti Gediminas Biskis, Kostas Bruba, Aloyzas Eiva, Vandelinas Domanskis, Juozas Kizlauskas, Grožvydas Lazauskas, Eugenijus Likanderis, Bronė Lukštaitė-Kovienė, Vaclovas Mažeika, Alfonsas Pargauskas, Juozas Rimkevičius, Jurgis Statkus, Stefanija Statkevičiūtė-Traškienė, Jurgis Stulpinas, Tadas Varanka ir Jonas Jurkūnas. Jonas Jurkūnas, pirmas skyriaus pirmininkas, savo žodyje pasakė, kad mes kaip profesionalai išgyvenome Amerikoje keturis, o gal net ir penkis kartus ilgiau negu laisvoje Lietuvoje. Taip pat jis pasidžiaugė, kad ši skyriaus valdyba yra veikli ir energinga ir pagyrė ją už suvarymą visų golfinkų į bažnyčią ir šį minėjimą.

ALIAS centro valdybos pirm. Vytautas Izbicikas laišku iš Bostono pasveikino visus susirinkusius šio jubiliejaus proga ir apgailestavo, kad tik mintimis gali su mumis pabūti.

Inž. Grožvydas Lazauskas, pirmasis tech. spaudos sekcijos vadovas ir ALIAS žurnalo *Technikos Žodis* redaktorius, pasakė trumpą sveikinimo kalbą, kurioje apibūdino šio žurnalo istoriją ir jo reikšmę. 1950 m. gruodžio 17 d. buvo įsteigta technikinės spaudos sekcija, kuri ir leidžia *Technikos Žodį* pasidariusį oficialiu ALIAS organu. Ši sekcija po įvairių persigrupavimų tęsia savo darbą ir šiandien. Į darbuotojų eiles jau įsijungė ir jaunoji karta, kurios vienas atstovas ir šiandien žurnalui vadovauja, tai dabartinis vyr. redaktorius Viktoras Jautokas.

Grožvydas Lazauskas - vienas iš T.Ž. steigėjų ir ilgalaikis vyr. redaktorius apibrėžia T.Ž. praeitį

1948 m. Chicagos Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjungos steigėjų pagerbimas. Jų susirinko 16, minint ALIAS chicagos skyriaus 30 m. jubiliejų 1981 m. gegužės 31 d.

Iš k. į d.: Jurgis Stulpinas, Vaclovas Mažeika, Vandelinas Domanskis, Kostas Burba, Tadas Varanka, Bronė Kovienė-Lukštaitė, Jonas Jurkūnas, Stefanija Traškienė-Statkevičiūtė, Eugenijus Likanderis, Juozas Rimkevičius, Aloyzas Eiva ir už jo matosi Grožvydas Lazauskas, Gediminas Biskis, Juozas Kizlauskas. Klūpi Alfonsas Pargauskas ir Jurgis Statkus (deš.).

Po to Bronė pristatė pagrindinį kalbėtoją inž. Kostą Burbą, vieną iš pirmųjų Chicagos skyriaus iniciatorių steigimo darbe ir antrąjį ALIAS Chicagos skyriaus pirmininką.

Žiūr. atskirai atspausdintą K. Burbos kalbą.

Vienas iš dešimties stalų Tautiniuose Namuose, švenčiant ALIAS Chicagos skyriaus 30 m. jubiliejų. Iš k. į d.: Rimkevičiai, Jautokai, Kereliai, Juozas Slabokas, Motiejus Kvedaras ir Grožvydas Lazauskas

Laura Vaičekauskaitė, duktė mūsų valdybos sekretoriaus Povilo Vaičekausko, pianu paskambino keletą dalykų. Ji Lietuvoje baigė Juozo Gruodžio Balto aukštesniąją muzikos mokyklą, muzikos teorijos ir pianino klasę. Dabar studijuoja Ksavero kolegijoje, Chicagoje. Laura neseniai atvažiavo su tėveliais iš Lietuvos. Ji parodė pukią techniką išpildydama tris piano klasikinius kūrinius.

Kernavės tunto skaučių kvintetas, vadovaujamas Vandos Aleknienės, išpildo programą. Iš k. į d.: Linda Chiapetta, Ramunė Kemežaitė, Rūta Kulytė, Lisa Chiapetta, Audra Aleknaitė

Skaučių kvintetas, vadovaujamas Vandos Aleknienės, susidėjo iš Audros Aleknaitės, Lindos Chiapettos, Lisos Chiapettos, Ramunės Kemežaitės ir Rūtos Kulytės. Jos išpildė su dviejų gitarų palyda kelias dainas. Susirinkusieji jas sutiko gausiais plojimais. Jos visos buvo apdovanotos gėlėmis. Susirinkimo pabaigai buvo paminėtas moterų pagelbinis vienetas ir padėkota jam už visokeriopą pagalbą ALIAS darbuose. Vieneto pirm. yra Birutė Briedienė. Taip pat buvo pasveikintas kol. Stasys Jakubauskas, ką tik sugrįžęs iš ligoninės po sunkios ligos.

Po to sekė pietūs. Susirinkimo pabaigai buvo entuziastiškai sugiedotas *Gaudeamus Igitur*.

Petras Kiršinas

Nuotr. P. Kiršino

PLIAS-ALIAS SUVAŽIAVIMAS IR SIMPOZIUMAS

1981 m. birželio 26 d., penktadienį, 7:00 val. vakare PLIAS-ALIAS suvažiavimo ir parodos paruošimo komitetas sušaukė susirinkimą arch. Alberto Kerelio rezidencijoje. Be komiteto narių, pirm. Bronės Kovienės, Alberto Kerelio, Onos Požarniukaitės, Viktoro Jautoko ir Juliaus Lintako susirinkime dalyvavo Juozas Rimkevičius, simpoziumo organizacinio komiteto pirmininkas; Antanas Brazdžiūnas, *Technikos Žodžio* administratorius; Aloyzas Eiva, Vytautas Mažeika ir Stasys Jakubauskas, Chicagos skyriaus valdybos nariai; Alfonsas Pargauskas, spaudos sekcijos vadovas ir Kostas Burba, *T.Ž.* redakcijos narys.

Šio susirinkimo tikslas buvo aptarti PLIAS-ALIAS suvažiavimo programą, suderinti ją su ketvirtojo mokslo ir kūrybos simpoziumo planu ir paruošti programą dėl PLIAS-ALIAS 30 metų įkūrimo paminėjimo, technikinės parodos organizacijos, atidarymo, pravedimo bei tolesnio eksponatų likimo. Taip pat susirinkimas turėjo aptarti planingą ir sklandų simpoziumo paskaitų, suvažiavimo posėdžių, Lituanistikos Instituto suvažiavimo, Lietuvių Rašytojų draugijos premijos įteikimo ir linksmosios programos dalies koordinavimą.

ALIAS Centro valdybos pirmininkas Vytautas Izbickas laišku pasiūlė sekančią programą: ketvirtadienį, lapkričio 26 d., 9:00-12:00 registracija; 9:30-12:00 atidaromasis PLIAS-ALIAS posėdis ir Sąjungos 30-ies metų paminėjimas; 12:00-14:00 pietūs, raginant gausaus jaunimo dalyvavimo; 14:00-15:30 simpoziumo atidaromasis posėdis, kuriame dalyvauja PLIAS-ALIAS, Lietuvių Gydytojų Sąjunga, Lituanistikos Institutas ir JAV Lietuvių bendruomenė. Tuo metu numatomos dvi vedamosios paskaitos. 15:45-18:00 PLIAS-ALIAS darbo posėdis vykstant lygiagrečiai su simpoziumu; 19:30-24:00 PLIAS-ALIAS pobūvis Jaunimo centre, akcentuojant jaunimo dalyvavimą. Penktadienį, lapkričio 27 d., PLIAS-ALIAS darbo posėdžiai vyksta tuo pačiu laiku su simpoziumo paskaitomis. Po jų seka literatūros vakaras. Šeštadienį, lapkričio 28 d., bus tolesnės simpoziumo paskaitos. Bendras pokylis prasidės 19:00 val. Beverly Country Club patalpose. Sekmadienį, lapkričio 29 d. 13:00 val. įvyks simpoziumo uždaromasis posėdis.

ALIAS dės visas pastangas pritraukti paskaitininkus į mūsų organizacijos veiklą ir ypatingas dėmesys bus kreipiamas į jaunimą, nuo kurio iš

tikrųjų priklauso mūsų Sąjungos tęstinumas ir lietuviškoms išlaikymas mūsų ateinančiose kartose.

Toliau buvo aptartas techninės parodos klausimas: temos, dalyviai ir vietovė. Buvo pranešta, kad Pedagoginis Institutas rengia knygų parodą, taip pat planuojama ir Lietuvos žemėlapių paroda. Mūsų parodos tikslas bus parodyti visuomenei ALIAS narių ir bendrai lietuvių pasiekimus architektūros, inžinerijos ir konstrukcijos srityse: nuotraukos, paveikslai, brėžiniai, aprašymai, straipsniai, knygos ir patentai. Paroda bus apatinėje Jaunimo centro salėje.

Tuo metu atvyko inž. Bronius Masiokas su ponija Elena. Jie greitai laiku išsikelia gyventi į Denver apylinkes, Colorado valstybėje. Pirm.

Bronė Kovienė, Alberto Kerelio pakviesta, pirmoji pasakė atsisveikinimo žodį: visų vardu palinkėjo laimingo gyvenimo naujoje vietovėje ir atminimui padovanojo jiems lietuviškais motyvais išaustą juostą. Viktoras Jautokas *Technikos Žodžio* vardu palinkėjo laimingos kelionės. Juozas Rimkevičius palinkėjo surasti sau jaukią ir laimingą vietą kalnuose. Atsakydamas Bronius Masiokas papasakojo apie malonius pergyvenimus santykiuojant su Chicago ALIAS organizacija ir jos nariais. Jis tikisi, kad bus draugų neužmirštas ir pakvietė visus aplankyti juos Colorado valstybėje, kur yra nors mažai, bet aktyvi lietuvių kolonija.

Po to prie p. Kerelių vaišių stalo visi susirinkusieji dalinosi įspūdžiais.

Petras Kiršinas

Nuotr. P. Kiršino

SNAIGĖS

Bėgo, bėgo ir nubėgo
Vasaros naktis žalia.
Ir prikrito balto sniego
Seno sodo patale.

O ant lūpų ir ant veido,
Kaip pavasario drugiai,
Mažos snaigės nusileido,
Virpa tirpstančiais sparnais..

Dega veidas, dega lūpos,
Snaigę rankose turi...
Ir kutena širdį ūpas
Nugarmėti sukury!..

Ir su snaigėm kilti bokštams,
Suktis dideliu rate,
Ir užmiršt, kad žemėj trokštam,
Švaiguly užmiršt save...

Vytautas Peseckas

Redakcijos pastaba:

Eilėraštis *Technikos žodžio* yra tokia pat retenybė, kaip *snaigės* liepos mėn. Chicagoje. Tačiau, tai parodo T.Ž.

redaktorių talentų įvairumą ir plačią turinio apimtį. *Snaigės* yra vienas iš dešimties autorius pateiktų T.Žodžiui eilėraščių, kurį atrinko šio numerio redaktorius.

KOSTO BURBOS KALBA, ŠVENČIANT ALIAS CHICAGOS SKYRIAUS 30 METŲ JUBILIEJŲ

Mieli ALIAS Chicagos skyriaus nariai ir svečiai!

Minint šiandien mūsų jubiliejų manau, kad visas šimtas čia susirinkusiųjų jaučiasi kaip viena darni šeima. Šeima, kuri ugdo tarpusavius ryšius jau virš 30 metų. Nors sąstatas nuolatos šiek tiek keičiasi ir darnumas kartais sušlubuoja, tačiau šeimos nuotaika tęsiasi ir stiprėja. Tokia jau yra žmogaus prigimtis, kad jis prisiriša prie to, ką pažįsta, ir juo ilgiau pažįsta, tuo labiau prisiriša.

Su vienu mes kartu tarnavom, su kitu kartu baliavojom, su trečiu lošėm golfą, žuvavom arba ekskursavom. Su kitais teko posėdžiauti valdyboje, ruošti kursus, skaičiuoti baliiaus pelną, redaguoti leidinį arba kartu nešti kolegos karstą ir statyti jam paminklą. Jei tik norime, tai nostalgijai ir prisiminimams nebūtų galo. Žiūrint atgal į visa tai, kai kam atrodo kaip suaugusių žaidimas, kitiems kaip gyvenimo prasmė. Abi nuomonės teisingos ir abi kraštutinės.

Įvykių chronologija

Kalbant apie sukaktį, tenka išvardinti bent kelis įvykius, kurie buvo reikšmingi mūsų įsisteigimui.

1949 m. rugpiūčio 21 d. kelių iniciatorių buvo sukviestas pirmas Chicagos ir apylinkės lietuvių inžinierių ir architektų susirinkimas. Atvyko 24, jie aptarė profesinės organizacijos steigimą ir išrinko keturių asmenų organizacinę komisiją.

1949 m. gruodžio 11 d. organizacinė komisija sukviestė steigiamąjį Chicagos Lietuvių Inž. ir Arch. Sąjungos susirinkimą, kuriame dalyvavo 35 nariai - steigėjai. Vieniems metams buvo išrinkta pirmoji valdyba ir revizijos komisija, ir buvo aptarti statuto ir veiklos gairės. Tuo metu Chicagoje steigėsi viena po kitos naujos imigrantų organizacijos.

1950 m. spalio 1 d. valdybos buvo išleistas 30 puslapių biuletenis No.1, 160 egzempliorių. Biuletenis turėjo nemažą pasisekimą ir nurodė panašaus leidinio reikalingumą. Tų pačių metų gruodžio 17 d. buvo įsteigta ChLIAS spaudos sekcija, iš kurios išaugo *Technikos Žodis* ir kuri iki šiol yra ALIAS veikliausioji grupė. Kaip jau girdėjote iš kolegos Grožvydo Lazausko

Kostas Burba - jubiliejaus pagrindinis kalbėtojas, apžvelgia ALIAS Chicagos skyriaus istoriją, analizuoja sudėtį ir veiklą

Nuotr. P. Kiršino

pranešimo, pirmas T.Ž. numeris išėjo 1951 m. balandžio mėn.

1951 m. vasario 24/25 d. New Yorke įsisteigė, pirmojo suvažiavimo metu, ALIAS. Vadovaujantis to suvažiavimo nutarimais, ChLIAS persiorganizavo 1951 m. liepos 1 d. į ALIAS Chicagos skyrių ir tapo jos didžiausiu ir veikliausiu skyriumi.

1952 m. rugpiūčio 30 d. antrasis ALIAS suvažiavimas pirmą kartą buvo Chicagoje. Tame suvažiavime iš Chicagos narių buvo išrinkta nauja Centro valdyba ir laikinoji PLIAS valdyba, buvo išdiskutuoti ir priimti sąjungos įstatai ir T.Ž. patvirtintas PLIAS ir ALIAS organu. Tuo pačiu lyg ir buvo padėtas paskutinis kertinis akmuo mūsų skyriaus ir ALIAS pamatų statyboje.

Jubiliejaus data

Kaip matote, mūsų organizacijos pradžia tenka laikyti tris datas: 1949 m. rugpiūčio 21 d., 1949 m. gruodžio 11 d. ir 1951 m. liepos 1 d. Tad mūsų gimimo data pasidaro miglota, kaip pagyvenusios gražuolės amžius.

Rinkimosi vietos

Jei neklystu, pirmieji mūsų susirinkimai buvo taverneje, kaž kur ant kampo netoli 18-tos ir

Western Ave., senoje *Draugo* apylinkėje, vadinamuose „Tremtinių Namuose“. Vėliau pasidarė populiarūs „Hollywood“ užieiga, dabartiniai šauli namai prie Western ir 43-čios gatvės. Dar vėliau rinkomės Don Varno Poste, Chicago Savings and Loan Assoc. patalpose, Jaunimo centre ir pagaliau, nutūpėm Lietuvių Tautiniuose namuose.

Iškylas darydavom į Christiana Lodge, Mich., Tabor Farm, Mich., Gintarą - Union Pier, Mich., Pow-Wow, Mich. ir pas Kęstutį Biskį, Downers Grove, Ill.

Balius pradėjom Lietuvių auditorijoje, Bridgeporte, tęsėm prašmatniausiuose viešbučiuose miesto centre ir užbaigėm priemiesčio salėse, Country club ir L.T. namuose.

Kas mes esame?

Be abejo, kiekvienas iš jūsų žino, kas jis yra, bet kaip organizacija mes esame labai mišri šeima. Pagal išsimokslinimą, mokslo baigimo vietą, specialybę, patyrimą, užimamas socialines, ekonomines ir tarnybines pozicijas arba pagal uždarbį, amžių ir lytį esame tikras „vinigretas.“ Į mūsų tarpą lengvai įsiliejo visi, kas tik norėjo: inžinieriai, architektai, technikai, braižytojai, matematikai, fizikai, kultūrtechnikai, matininkai, „tool and die makers“, karininkai, aukščiausius mokslus baigę profesoriai ir nieko nebaigę, bet čia įsijungę į technologų darbą. Dėl pastarųjų turiu pasakyti, kad jie stebėtinai gerai verčiasi. Mes žinome pavyzdžius, kur diplomuotas inžinierius iš Lietuvos čia pritapo tiktai braižytoju, o mūsų kursus čia arba Vokietijoje baigęs, vadovauja vietos inžinieriams ir veda didelius projektus. Kalbos sunkumai, nemokėjimas įsidarbinti Amerikoje, amžius ir kartais būdas kai kuriems buvo nenugalima kliūtis, atvykus į JAV. Lietuvoje mokslus baigusieji mūsų tarpe dabar yra mažumoje, dar mažiau yra tokių, kurie baigė kursą čia. Yra ir tokių, kurie mokslus pradėjo Kauno Universitete, tęsė Vokietijoje ir baigė čia. Savo sudėtyje esame dalinai karo konjunktūros ir imigracijos padariniai. Jungtinėse Amerikos Valstybėse pasiskelbti inžinieriumi yra lengva, praktiškai niekas diplomo nereikalauja parodyti, žmogų vertina pagal atliekamą darbą ir jo laikyseną.

Nedalyvavimo priežastys ir sąstato pasikeitimai

Idomu panagrinėti, kodėl ir kaip keitėsi mūsų sąstatas ir kodėl daugiau kaip pusė lietuvių

inžinierių ir architektų nepriklauso mūsų sąjungai. Galima būtų išvardinti bent trylika nedalyvavimo priežasčių.

1. Daugelis čia baigusių universitetus ir kiti neskaito reikalinga priklausyti mūsų sąjungai, nemato tame tikslo ir naudos. Grynai profesiniais sumetimais tenka priklausyti kuriai nors siauros specialybės JAV ororganizacijai, ko mūsų sąjunga negali atstoti. Tačiau mūsų sąjunga gali nariui suteikti tai, ko nei viena JAV inžinierių organizacija negali atstoti. Mes nesame Vytauto Didžiojo Universiteto „Alumni Association“. Šituo klausimu yra daug nesusipratimų, klaidingos informacijos ir pažiūrų skirtumų.

2. Kiti nenori iš viso būti organizuoti ir būti įtraukti bet kokiam įsipareigojimui.

3. Treti - dar ir dabar bijo patekti į bet kokius sąrašus ir tuo atkreipti bolševikų dėmesį į save arba giminaičius Lietuvoje.

4. Kiti taupumo sumetimais vengia organizacijos. Buvo tokių, kurie pakartotinai buvo braukiami iš sąrašo dėl nario mokesčio nesumokėjimo.

5. Dar kiti yra taip užimti, kad mūsų sąjungai nebeturi laisvo laiko.

6. Kitų žmonos ir uošviai neišleidžia ir laiko namuose kaip vienintelį automobilio vairuotoją.

7. Kai kurie dėl nevisada suprantamų priežasčių staiga nutraukia su sąjunga ryšius arba pasidaro pasyvūs. Mes norime, kad jie sugrįžtų.

8. Yra tokių, kurie susipykę su pavieniu nariu arba pasmerkę visą sąjungą iš jos pasitraukia. Mes norime, kad ir jie sugrįžtų.

9. Kitiems susirinkimų laikas arba vieta nepriimtini.

10. Daug kam Chicaga buvo laikino sustojimo vieta, keliantis iš rytų į vakarus. Bent tuzinas buvusių Chicagos narių dabar gyvena Kalifornijoje.

11. Kai kurie išėjo į pensiją arba pasidarė aktyvūs pensininkų, namų savininkų arba šalpos organizacijose.

12. Turime ir tokių, kurie savo tarnyboje arba pajamomis taip iškilo ir pakeitė savo gyvenimo būdą ir pažinčių ratą, kad nebeturi noro arba laiko priklausyti sąjungai. Jų grįžimas į sąjungą būtų puiki dovana.

13. Pagaliau, slėgiantis amžius, ligos arba mirtis ima savo duoklę.

Dalyvavimo priežastys

Galima išvardinti šešias dalyvavimo priežastis, kurios yra pakankamai stiprios ir išlaikė mūsų sąjungą virš 30 metų.

1. Noras būti tos darnios šeimos, kurią paminėjau pradžioje, nariu. Noras dalyvauti ten ir būti su tais, kurie tave pažįsta, žino kas tu esi. Tai stiprus psichologinis ir socialinis motyvas.

2. Naujai atvykę iš kitų JAV miestų arba iš kitų kraštų, pastaruoju metu net iš Lietuvos, visi noriai stoja į mūsų sąjungą. Tie „naujokai“ ieško pažinčių, informacijos, patarimų, protekcijos ir nori save sutaptinti su čia jau įsikūrusiais. Jie tuoj būna priimti, išrinkti į valdybą ir apkrauti pareigom. Deja, kai kurių pradinis entuziazmas greit išblėsta, apsiratus su aplinka ir įsitraukus į darbą, jiems sąjunga pasirodo nebereikalinga ir jie tyliai pranyksta. Mes jų nesmerkiame ir norime, kad jie sugrįžtų.

3. Kaip jau minėjau, nepilną inžinieriaus „statusą“ turintieji lengvai įsiliejo į mūsų eiles ir tuo pačiu papildė savo profesinį prestižą ir pasidarė pastovūs ir aktyvūs nariai. Apie bet kokią diskriminaciją čia negali būti kalbos, nes jų dalyvavimas sąjungoje yra gyvenimo faktas ir abipusiai naudingas.

4. Siekiantieji populiarumo, prestižo, viešo pasireiškimo, norintieji veikti ir vadovauti ir asmenys su energijos pertekliumi ir kunkuliuojantieji veiklai - jie visi yra palankūs sąjungai. Tai ne priekaištas, bet gyvenimo tikrovė ir organizacijų geriausias variklis.

5. Iš vienumos, nuobodumo ir monotoniškos kai kurių gyvenimo eigos atsiranda noras dalyvauti, karts nuo karto būti kompanijoje, su saviškiais.

6. Noras susitikti su savo profesijos žmonėmis, dalyvauti paskaitose, diskusijose, sekcijų veikloje arba kitose programose, kaip golfas, spauda, ekskursijos ir pan.

Kiek mūsų yra?

Šito klausimo atsakyti nepavyko dar nei vienai valdybai, nei ALIAS nei PLIAS Centro valdyboms. Pats nario apibūdinimas yra ginčytinas. Chicagoje vieni nariai tepasirodo golfo iškylos metu, kiti tikrai baliuose. Yra tokių, kurie reguliariai moka nario mokesį, bet retai kur pasirodo, yra ir tokių, kurie visur pasirodo ir nario mokesčio nemoka. Susirinkimai yra atviri ir mes kartais net nežinome kas juose dalyvauja. Eiliniame susirinkime būna mažiausiai 10-20 asmenų, daugiausiai 40-60, šiame susirinkime yra 100.

1974 m. valdyba sudarė du sąrašus: aktyviame buvo 127, pasyviame - 54. 1975 m. bendrame sąraše buvo 145. 1977 m. valdyba išbraukė iš sąrašo 16 narių, nerodančių jokių

gyvybės ženklų, ir tais pačiais metais priėmė 10 naujų narių. 1980 m. sausio 31 d. už 1979 metus nario mokesį buvo apsimokėję 49 nariai iš 129 narių sąrašo.

T.Ž. siuntinėjamas Chicagoje ir apylinkėje 141 skaitytojui (neskaitant įstaigų, redakcijų). Spėjama, kad mūsų apylinkėje gali būti viso apie 400 lietuvių inžinierių ir architektų. PLIAS - CV 1977 m. išleistame vardyne užregistruoti 328 nariai, iš jų JAV-ėse 272 ir Chicagoje 97. 1973 m. PLIAS-ALIAS bendroje kartotekoje buvo virš 1000 kortelių, spėjama, kad tai tik pusė to, kas galėtų būti.

Ką mes nuveikėm per 30 metų?

Ką mes nuveikėm, buvo mano plačiai aprašyta 1977 m. T.Ž. No. 2/3 (156/157). Papildant tą aprašymą tenka pridėti, kad Chicagoje lapkričio 26-29 d. šiais metais ruošiamas keturioliktas ALIAS-PLIAS suvažiavimas su paskaitom ir paroda. Panašūs suvažiavimai Chicagoje buvo 1952 m. rugpiūčio 30 d. - antrasis, 1960 m. rugsejo 4 d. - šeštasis ir 1974 m. lapkričio 28 d. - dvyliktasis.

Šio suvažiavimo metu taip pat įvyks ketvirtasis Mokslo ir Kūrybos simpoziumas, kurio paruošime ALIAS, ypač Chicagos skyriaus nariai, aktyviai dalyvauja. Dar kaip papildomą veiklą prie 1977 m. aprašymo tenka pridėti mūsų pagelbinio moterų vieneto plačiai išvystytą darbą ir mūsų narių dalyvavimą 1975/79 m. prof. Stepono Kairio ir Kipro Bielinio paminklų pastatyme Tautinėse kapinėse. (Žiūr. T.Ž. Nr. 3 - 165 - 1979. Nr.2-152-1976 ir Nr.4-150-1975).

Ko mes nepadarėm?

Sąrašas galėtų būti ilgas, bet pasitenkinkime paminėję bent kelias sritis:

1. Kaip jau buvo minėta, mes nesuregistravome ir neturime biografinių žinių apie Chicagos ir apylinkės lietuvius inžinierius bei architektus, narius ir ne narius.

2. Nepakankamai pritraukėm į sąjungą čia mokslus baigusius arba studijuojančius.

3. Visą laiką organizacijoje trūko disciplinos, jos nemėgstame ir skaitome, kad disciplina atbaido narius. Įstojimo į sąjungą dokumentacijos neturime, nario mokesčio mokėjimas yra pripuolamas. Susirinkimuose protokolai nerašomi ir sekančiame susirinkime nežinome, kas buvo nutarta praeitame. Įstatų niekas neatsimena ir jų nesilaiko, net valdybų rinkimuose. Archyvas

išmėtytas po privačius rūsius ir kt., arba visai nežinoma kur. Čia nenoriu nieko asmeniškai kaltinti, nes ir pats buvau pakartotinai valdyboje.

4. Neužmezgėm pastovių ryšių su latviais, estais, ukrainiečiais, lenkais ir amerikiečių inžinierių sąjungom. Toks ryšys galėtų praplėsti mūsų veiklą, priduoti prestižą, padėti Lietuvos bylai ir išpopuliarinti mūsų sąjungą kitataučių tarpe.

5. Saviškių tarpe nepravedėm nei vieno viešo nemokamo profesionalinio patarnavimo, neskaitant braižytojų kursų ir minėtų paminklų statymo. Per spaudą, paskaitas, radio arba asmenišką konsultavimą siūlau mūsų inžinieriams ir architektams išvystyti panašų kultūrinį-profesinį darbą, kaip kad tai solo atlieka gydytojas Jonas Adomavičius. Manau, kad gydytojai, teisininkai, ekonomistai, agronomai, bankininkai, inžinieriai, architektai ir jų organizacijos turi moralinę pareigą šviesti visuomenę ir perduoti jai visiems lengvai prieinamoje formoje bent dalį savo patyrimo patarnavimo formoje. Nepasiturtiems, gausiom šeimom ir seneliams tie patarnavimai gali turėti neįkainojamą vertę. Siūlau mūsų skyriui organizuoti tokį konsultacijos biurą, kuriame nemokamai arba už savikainą būtų teikiami patarimai, inspekcijos, įkainavimai, švietimas ir t.t.

Tikėkimės, kad visi čia paminėti neatlikti darbai bus kada nors įvykdyti, gal net dabartinės valdybos, kuri taip sėkmingai stengiasi mus atjauninti ir įkvėpti daugiau ryžto.

Tačiau, nežiūrint tų neatliktų darbų, sąjunga tebegyvuoja virš 32 metų ir kasoje dar niekad netrūko pinigų, nors jų niekad daug ir nebūta.

Epilogas

Kaip atrodys mūsų sąjunga po sekančių 32 metų?

Esamos eigos ir tendencijų ekstrapoliavimas į 2013 metus vargu ar būtų tikslus, nes eiga ir tendencijos keičiasi. Daleisti „status quo“ irgi netikslu. Už 10-20 metų, turbūt, neliks nei vieno steigėjo, o už 20-32 metų liks tik vienas kitas iš dabartinių narių. Mūsų tradicijos, įstatai, organizacijos tikslai bus svetimi naujai kartai, jei mes patys jų nesugebėsime pritaikyti ateičiai, kas irgi labai abejotina.

Tad tepasileidžia kiekvienas atskirai, optimistas ar pesimistas, į fantazijas, kaip atrodys mūsų sąjunga 2013 metais.

Kostas Burba

Atkelta iš 20 puslapio

Atkelta iš 23 puslapio

ką ir meną. Deja, tas neįmanoma pačioje Sovietų Sąjungoje. Užsieniečiai Sovietų Sąjungoje yra mulkinami ir jiems rodomi sovietiniai „Potemkino kaimai“.

Savo nuovargį ir nepaprastą įtampą, būnant Sovietų Sąjungoje, pastebėjau tiktai išskrendant iš Maskvos 1977 m. liepos 18 d. Praėjus visus patikrinimus, susėdus į Air France lėktuvą ir dar po dviejų valandų, sovietų nepaaiškinto uždelsimo, lėktuvas, pagaliau, pakilo iš Šeremetjevo aerodromo. Prancūzų, grįžtančių į Paryžių, grupė garsiai užtraukė „Vive La France“ ir visi lengvai atsiduso, lyg ištrūkę iš požemio kalėjimo į saulėtą šviežaus oro aplinką. Pajutau, kad ir man nukrito slogutis, atsileido nervai ir kartu pasireiškė saldaus nuovargio nuotaika.

Pailsėjau Madride, per kurį pasirinkau grįžimą. Madridas man tada atrodė toks jaukus, draugiškas, švarus ir saugus miestas.

Pasižadėjau **niekad nebegrįžti** į Sovietų Sąjungą. ■

universitete ir dirba De Soto įmonėje. Sūnus Viktoras turi gal ne mažiau, kaip tėvas patentų - trofėjų sporte. Viktoras studijuoja alyvos inžineriją Wisconsin universitete.

Ar greit K. Sekmakas pakabins ant kablo savo laboratorijos baltą chalātą ir iškeis laboratoriją į ežero pakrantę, užsiiminėdamas mėgiamu žuvavimu ir rožių auginimu. Į tai jis tuo tarpu vengia atsakyti, bet mes žinome, kad jis to jau seniai užsitarnavo.

Su K. Sekmaku teko susipažinti Kaune, Miško gatvėje 4a, „Fraternitas Baltiensis“ korporacijos būstinėje, kur abu tuo metu buvome „fukšai“. Tada K. Sekmakas studijavo biologiją.

K. B.

Papildymas:

ALIAS chicagos skyriaus 30 metų jubiliejaus aprašyme praleista šie mirusieji skyriaus nariai: inž. pulk. Kazys Babickas, inž. Bronius Kirkus ir inž. Liudas Stašaitis. ●

MŪSU MIRUSIEJI

A.A.

Buvusiam Lietuvių Inžinierių Tremtinių D-jos Hannoverio skyriaus pirmininkui 1948 m., ALIAS Clevelando skyriaus pirmininkui ir skyriaus garbės nariui

Dr. dipl. inž. ALGIRDUI NASVYČIUI

mirus 1981 m. birželio 29 d., jo žmonai BRIGITAI, dukterims DALIAI ir JULIJAI, sūnui ALGIRDUI, seseriai BIRUTEI SMETONIENEI, broliui IX ALIAS pirmininkui dipl. inž. JAUNUČIUI P. NASVYČIUI ir Clevelando kolegoms reiškiamo gilią užuojautą.

*ALIAS Centro valdyba
Clevelando skyrius ir
Technikos Žodis*

BRONIUS VINGRYS mirė 1981 m. balandžio 13 d. Melbourne, Australijoje, sulaukęs 60 m. amžiaus. Buvo baigęs Kauno Aukštesniąją Technikos mokyklą ir Technikos Institutą Melbourne. Dirbo Melbourne Metrop. Board of Works, eidamas statybos inžinieriaus pareigas. Buvo aktyvus Australijos Inžinierių ir Architektų Sąjungos narys, Melbourne skyriaus valdyboje ėjo įvairias pareigas ir buvo jos pirmininku. ■

ALIAS chicagos skyriaus nario, Nepriklausomos Lietuvos krašto apsaugos ministro ir Vytauto Didžiojo universiteto, Kaune profesoriaus inž. Stasio Dirmanto paminklas. Paminklas pastatytas šeimos pastangomis pagal dailininko Stasio Šimaitio projektą, Chicagoje, Šv. Kazimiero katalikiškose kapinėse, 1980 m. birželio 21 d. Čia ilsisi profesorius, jo žmona Domicėlė ir duktė Aldona Šimaitienė.

A.A.

Buvusiam Technikinės Spaudos sekcijos vadovui 1973-74 m. ir ALIAS Centro valdybos išdininkui 1974-78 m.

Inž. JUOZUI SAKALUI

mirus 1981 m. liepos 23 d., reiškiamo gilią užuojautą žmonai ADAI, dukteriai JOANAI su šeima ir sūnui PRANUI.

*ALIAS Centro valdyba
Chicagos skyrius ir Technikos Žodis*

A.A.

Buvusiam Technikinės Spaudos sekcijos vadovui 1955-1970 m.

Inž. VYTAUTUI VINTARTUI,

mirus 1981 m. rugpjūčio 20 d., liūdinčiai žmonai ANGELEI ir sūnui JONUI su šeima reiškiamo gilią užuojautą.

*ALIAS Centro valdyba
Chicagos skyrius ir
Technikos Žodis*

VYRIJOS! „PLIENO“ 50 METŲ SUKAKTIS

„Plieno“ vyrija, įkurta vienuolikos iniciatorių 1931 m. vasario 23 d. V.D. Universiteto technikos fakultete, Nepriklausomoje Lietuvoje, ir atkurta iševijoje - Chicagoje 1956 m. vasario 18 d., šiais metais kovo 15 d. iškilmingai paminėjo savo auksinę - 50 metų sukaktį Chicagoje, kur suvažiavo plieniečiai ir iš tolimesnių vietovių.

Visa diena buvo pašvęsta šiam minėjimui. Iš ryto pradėta Šv. Mišiomis Marijonų koplyčioje. Kun. Pranas Garšva pasakė pritaikytą minėjimui pamokslą, išryškindamas vyrijos šūkio „Lietuviškumas, broliškumas, patvara ir darbas!“ gilią prasmę.

Po mišių, dalyvaujant plieniečiams su šeimomis ir svečiais Jaunimo centro sodelyje prie žuvusiems už Lietuvos laisvę paminklo pirm. inž. Algirdas Didžiulis ir inž. Juozas Augustinavičius padėjo vainiką su Vyrijos spalvomis - žalia, balta, violetine. Tuo prisiminti ir žuvusieji plieniečiai: Dainiūnas, Viktoras Lapas, Mečys Reklaitis ir kt.

Po pietų Mr. Anthony salėje vyko iškilmingoji minėjimo dalis ir vaišės. Į prezidiumą pakviesti: Tadas Varanka, Kristupas Daugirdas, pirm. Algirdas Didžiulis, Eugenijus Manomaitis ir Juozas Augustinavičius.

„Plieno“ vyriją žodžiu sveikino: inž. Jurgis Damas - Korp! Grandis; dr. Alb. Garūnas - Korp! „Fraternitas Lituanica“: dr. I. Ignatonienė - „Patria“; inž. J. Jurkūnas - „Neo-Lithuania“, inž. K. Burba - „Fraternitas Baltiensis“, arch. Bronė Koviėnė - ALIAS Chicagos skyr. pirm., ir Stasė Semėnienė - Korp! „Filiae Samogitiae“ vardu.

Raštu sveikino: Quand City Engineeing and Science Council, Davenport, IA; inž. Jonas Grudzinskas, buv. Vyrijos vadas, Sydney, Australia; inž. Algirdas Nasvytis, buv. Vyrijos vadas, Cleveland, Ohio; inž. Viktoras Dargis, buv. Vyrijos vadas, Toronto, Ont.; inž. dr. Mykolas Baublys, „Plieno“ vyras - inžinierius, Vokietija; inž. Česlovas Stasiulis, vyras - steigėjas, Pompano Beach, FL; inžinieriai - Kmitas, Pacevičius, Tymukas, plieniečiai, Adelaide, Australia; inž. St. Didžiulis, plienietis, Melbourne, Australia; adv. Algirdas Aglinskas, Korp! „Suduva“ buv. pirm. Chicago.

Taip pat į minėjimą atsilankė: Korp! „Fraternitas Lituanica“ (atstovai - dr. K. ir dr. J. Aglinskai, dr. S. ir dr. M. Budriai, dr. A. ir dr. O. Garūnai); „Patria“ (dr. O. Mironaitė ir dantų gyd. A. Mačiukienė); Korp! „Grandis“ (inž. V. Naudži-

„Plieno“ Vyrijos auksinės sukakties minėjime prie garbės stalo i k. inžinieriai: Tadas Varanka, Kristupas Daugirdas, pirm. Algirdas Didžiulis, Eugenijus Manomaitis ir Juozas Augustinavičius

us; Korp! „Fraternitas Baltiensis“ (dr. A. Giedraitis); Korp! Ramovė (inž. Ged. Biskis), plienietis Romualdas Budreika iš Bostono ir daug kitų garbingų svečių.

Minėjime pagrindinę kalbą pasakė Eug. Manomaitis, trumpai nušviesdamas „Plieno“ Vyrijos nueitą kelią. Dar kalbėjo Juozas Augustinavičius, papildomai paminėdamas kai kuriuos veiklos bruožus.

Rengiant šį paminėjimą, prie jo sėkmingumo daug prisidėjo ne tik „Plieno“ Vyrijos valdyba su pirmininku Alg. Didžiuliu priešakyje, bet ir plieniečių ponios daug triūso idėjusios, paruošdamos skanumynus ir sudarydamos svečių puikią nuotaiką.

Be to, negalima praeiti nepaminėjus inž. Eugenijaus Manomaičio pastangų. Jis, atvykęs iš tolimo Bostono, labai aktyviai padėjo suruošti šį reikšmingą paminėjimą. Jis ne tik pasakė išsamią pagrindinę kalbą, bet ir tarė linksmesnę žodį vaišių metu. Jis suruošė ir mažą parodėlę, pavaizduodamas istorinėmis nuotraukomis.

Grožvydas Lazauskas

Inž. Alg. Grybauskas ir inž. Juozas Augustinavičius, buv. „Plieno“ Vyrijos vadas, neša vainiką prie žuvusiems už Lietuvos laisvę paminklo. Viduryje matome inž. Alg. Didžiulį, „Plieno“ Vyrijos valdybos pirmininką

AUKOJO TECHNIKOS ŽODŽIUI

(Aukos gautos prieš 1981 m. birželio 15 d.)

1. ALIAS Bostono skyrius	\$50.00	27. A. Juodikis	4.00
2. V. Jasiukaitienė	25.00	28. J. Kriščiukaitis	4.00
3. V. Lapatinskas	24.00	29. V. Kuraitis	4.00
4. J. Stašaitis	20.00	30. V. Lozoraitis	4.00
5. V. Domanskis	14.00	31. J. Matusevičius	4.00
6. D. Siliūnas	14.00	32. T. Mečkauskas	4.00
7. E. Arbas	13.00	33. J. Mikalauskas	4.00
8. G. Okunis	10.00	34. P. Račiukaitis	4.00
9. A. Zailskas	10.00	35. M. Rumbaitis	4.00
10. K. Almenas	9.00	36. R. Shatas	4.00
11. K. Vieraitis	9.00	37. A. Šukys	4.00
12. J. Dunčia	8.00	38. V. Urbonas	4.00
13. J. Motiejūnas	8.00	39. J. Vadopolas	4.00
14. K. Pažemėnas	8.00	40. P. Varis	4.00
15. P. Urbutis	8.00	41. V. Apanius	2.00
16. G. J. Bielskus	7.00	42. P. Brizgys	2.00
17. P. Butkys	6.00	43. J. Dragašius	2.00
18. R. Dulskis	6.00	44. A. Girnius	2.00
19. A. Dičius	5.00	45. S. E. Stasiliūnas	2.00
20. M. Meiliūnas	5.00		
21. L. Bajoriūnas	4.00		
22. J. Černiauskas	4.00		
23. J. Damas	4.00		
24. P. Ezerskis	4.00		
25. J. Gimbutas	4.00		
26. V. Izbickas	4.00		

T.Ž. aukotojams nuoširdžiai dėkoja.

A. Brazdžiūnas,
T.Ž. administratorius

TECHNIKOS ŽODŽIO SKAITYTOJAI RAŠO:

...Gyvenu iš pensijos, darau si taupesnis, toliau negalėsiu jūsų paremti. Su geriausiais linkėjimais-
Priedu 50 dol.
Pranas Žilaitis
Grand Rapids, Mich.

...Mes jau pusantrų metų be „Medicinos“. Tiesiog pavydžiu T.Ž. Kur jūsiškės spausdintos gyvasties paslaptis? Pagarbiai lenkiu galvą kolegoms inžinieriams ir architektams, nepasimetusiems doleri-jėje medžioklėje. Malonėkit man siuntinėti T.Ž., noriu tai parodyti kaip pavyzdį gydytojų suvažiavime...

Ačiū,

F.V. Kaunas, M.D.
Cicero, Ill.

...Siunčiu T.Ž. 1981 m. prenumeratą ir auką. Ačiū už Jūsų darbą. Sveikinu Jus visus su vasario 16 d. švente. Dirbkime vieningai, kas mūsų visų tikslas ir čia, ir Lietuvoje: Laisva Nepriklausoma Lietuva. Su kolegiškais linkėjimais

Jonas Mikalauskas
Boston-Cape Cod, Mass.

...T.Ž. yra visada laukiamas ir visada jame yra įdomių straipsnių. Linkiu T.Ž. visam štabui geriausios sėkmės ir niekad nepavargti. Išlaikyti žurnalo lygį tokį, koks yra. Tobulumui ribos nėra, bet džiaugiuosi, kad atsiranda kolegų, kurie pasišvenčia kitų labui.

Su geriausiais linkėjimais

Vacys Urbonas
St. Petersburg Beach, Fla.

TECHNIKOS ŽODIS

THE ENGINEERING WORD

TECHNIKOS ŽODIS

The Engineering Word

c/o A. Brazdziunas

7980 West 127th Street

Palos Park, IL 60464

Projekto šešios pakopos:

1. Entuziazmas
2. Nusivylimas
3. Panika ir suirutė
4. Kaltininkų ieškojimas
5. Nekaltųjų baudimas
6. Nedalyvavusių gyrimas ir apdovanojimas

Mielas skaitytojau!

● *Technikos Žodžio redakcija labiausiai iš Tavęs laukia reakcijos: peik, kritikuok, taisyk, mokyk arba girk, bet susimildamas netylėk perskaitęs šią laidą ir nenudelsk prenumeratos mokesčio.* ●

Magnetas ir C5.

1977 m. birželio 20 d. Šeremetjevo aerodrome Maskvoje. Didžiausias pasaulyje karinis transporto JAV lėktuvas C5, iškrovus JAV pagamintą viršlaidumo magnetą atgabentą su sunkvežimiu ir priekaba iš Chicagos. (ŽŪiūr. K.Burbos straipsnį „Magnetas.“)

At the Sheremetjevo Airport. USA delivers its advanced technology - a superconductive magnet, to Moscow in a military cargo aircraft C5. (See article „Magnetas“ by Kostas Burba.)

